

PIDAGE MEELES

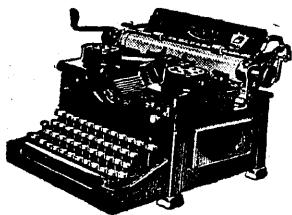
et kõige suurem poolehoid on
„LAFERME“ kuulsatel paberossil

MANON   **BAAR**   **STELLA**

20 tk. 35 s.

25 tk. 35 s.

20 tk. 25 s.

Mispärast on ROYAL
üle maailma kõige paremaks kirju-
tusmasinaks tunnustatud?

Seepärast, et kõige kergem käik, nä-
gusam kiri ja tugevam mehhanism on

ROYAL

kirjutusmasinal.

V-D LOUN & SCHITIKOV

NIGULISTE TÄNAV NR. 18.

KÕNETRAAT 13-37.

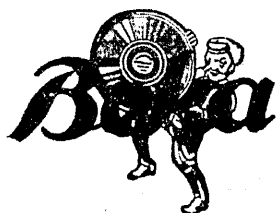

A S TORMOLEN & K O

TALLINN, HARJU T. 37, „KULD LÕVI“ VASTAS.

„Muusikalehes“ nüüdsest pääle ilmub igas numbris A/S. TORMOLEN & Ko. kaupluses müügilolevate uute grammofooni plaatide nimestik. Palume lugupeetud lugejaid-grammofonitarvitajaid seda lahkesti jälgida.

Uudiseid³

Parlophon ja Beka

repertuaarist:

BARNABAS v. GÉCZY, moodsa tantsumuusika meister.

Schöne Frau kannst du mir treu sein?

— Tango.

Dass zwei wie wir sich schnell verstehen.

— Tango.

Darf ich? — Tango.

Sangre — Tango refräänlauluga.

Americana — Foxtrot.

Wonderful girl — Slow-Fox.

Rain — Slow-Fox.

Vier Worte möcht' ich dir jetzt sagen.

— Foxtrot.

Frag nicht, wenn du nur glücklich bist.

SAXOPHON — ORCHESTER DOBBRY lauluga.

Halloh, Margot!

Wenn zwei Blondinen.

Schön ist der Mai in Vorderindien,

Hinterindien.

Du bist mein kleines vis-à-vis.

Wir fahren mit dem Zeppelin.

Meine Oma fährt Motorrad.

Im grünen Klee.

Die Susie bläst das Saxophon.

So was von Kitsch wie die Liebe.

Berlin du, Stadt der schönen Frauen.

Eilali, Eilali, Eilala.

EDITH LORAND & ORCHESTER.

Faust — Valss.

Wiener Bürger — Valss (Ziehrer).

Herbstweisen — Valss (Waldteufel).

Flott durch Leben — Valss.

Wenn Rosen erwachen — Valss.

An der schönen blauen Donau — koorilauluga.

Rumänische Ballade (Cap. Porumbescu).

Warum hast du mich wachgeküsst? —

laulumängust „Friederike“ (F. Lehár)

Extase (Louis Ganne).

Wien bei Nacht. (K. Komzák) op. 297 —

Viini potpourri.

Poèmes hongrois (J. Huby) — Viili-soolo.

À la Viennoise (Friedmann) — Viili-soolo.

His Masters Voice

tantsuplaadid:

Forty-seven Ginger — headed saibors.
— Foxtrot.
S think of what you used to think of me.
— Foxtrot.
Und in Chicago, wissen sie, was sich da
tut? — Op. „Chikago hertsoginna“.
Cecilia — Tango.
In old Vienna — Tango.
Vidilla — Tango.
Noch 'ne Lage Kognac her — Foxtrot.
Wenn der weisse Flieder wieder blüht.
— Slow-Fox.

Wenn ich Liebe brauch, dann geh ich
zu Pauline — Foxtrot.
Spanisch rose — Valss.
Wir flüestern — Potpourri lööklauludest.
Ivette — Tango.
Ich will von der Lilly nichts wissen.
— Foxtrot.
Sündig und süss -- Tango.
Japansy — Valss.
Noche en la Volga — Tango.
Neapolitan nights — Valss.

ORKESTER OPERETTIDEST.

Friederike — Lehar.
„O Mädchen, mein Mädchen“.
Walzertraum — Strauss.
Dreimädlerhaus — Schubert-Berté.
Der Bettlerstudent — Millöcker.
Der Zigeunerbaron — Joh. Strauss.
Der Obersteiger — Zeller.
Die Glocken von Corneville — Planquette.

Glühwürmchen — Paul Lincke.
Liebesträume — Liszt.
Romance — Tschaikowsky.
Unter dem Lindenbaum.
Wien du Stadt meiner träume.
Vom Rhein bis zur Donau.
Herzen u. Blumen — M. Toban.
Blumengeflüster — Blom.

BEKA ja HIS MASTERS VOICE'i eestikeelsed plaadid.

BERNHARD HANSEN, bass „Estoonia“ ooperist. †

Falstaffi laul.
Sepikoda.
Kalevite kangem poega.
Puhake võitluse vennad.

Valss rondo — Operett „Korneville kel-
lad“ — Planquette.
Nagu pääsu päevalindu.

KARL OTS, tenor „Estoonia“ ooperist.

Nii mina neiu sinule laulan.
Rüügelaul orat. „Simon“ (Händel) oreliga.
Eestile.
Sõjahüüd.

Santa Lucia.
Tuljak.
Küll oli ilus mu õieke.
Viini laul („Mariza“ — Kalman).

ALFRED SÄLLIK, tenor.

Kerjus üliõpilane (Millöcker).
Lõbus lesk.
All hauas sinuga (Türnpu).

Leinaja süda (Avesson).
Minu laul oh lenda (Hahn).
Sa mu elukuningaks pead saama (Stolz).

GEORG VIINAMÄGI, bariton.

Õhtukella hääl.
Palve.

EESTI LAULJATE ÜLD- MUUSIKALEHT

Toimetus: M. Saar, prof. J. Aavik, A. Krull, R. Kull, K. Leinus,
L. Neuman, prof. A. Topman, T. Vettik, E. Vörk ja R. Saving

*Kui ma hakkas laulemaie,
lauluviisi laskemaie,*

*Siis jääb küla
kuulamaie,
vallarahvas vaa-
tamaie.*

*Nii on eesti rahvas
laulnud muistsest
ajast pääle. Nii
on ta laulnud kõi-
gil eesti laulu-
pidudel, milliste
60-aastast juu-
belit pühitseme
käesoleval aastal.*

18.—20. juunil 1869. peeti Tartus esimene eesti üldlaulupidu. Selle suursündmuse juubeli puhul ilmub „Muusikaleht“ nr. 5/6 juunikuul algul laulupidudele pühendatuna, suures kaustas, hulga pillide ning kirjutiste ja mälestistega esimestest üldlaulupidudest.

muusika ajaloo

Prof. P. Ramul

Soome rahvusliku muusika ürg-eod kaovad tollesse kaugesse minevikku, meie päevilt umbes 2000 aastat tagasi, mil soome rahvad rändasid Kesk-Aasias koos teiste ugri suguharudega. Sellest ajast pole säilinud soome muusika üle mingisuguseid mälestusmärke ega üldse mingisuguseid andmeid. On võimalik ainult oletada, et soomlaste muusika oli tol ajal lähedases suguluses, ehk väga võimalikult oli koguni ühtlane ungarlaste muusikaga, mille üle on säilinud mõned üldajaloolised andmed. Soome-ugri rahvaste ümberkolimisega Euroopasse läksid lahku nende üldajaloolised käigud ning koos sellega ka nende muusikalised suunad; ugri suguharud rändavad lõunapoolsesse Euroopasse ja asuvad praegusesse Ungarisse, soome suguharud siirduvad aga põhjapoolsesse Euroopasse, praeguse Soomelahe kallastele.

Ungarlaste üldkultuurilised tingimused aitasid kaasa omapärasuse alalhoidumisele nende rahvuslikus muusikas, mille tõttu ungari rahvalaul võrdlemisi kergemalt laseb end analüüsida ja käesoleval ajal on ta juba mitmekülgset läbi uuritud. Soome rahvalaul on aga paljude sajangute jooksul allund paljude teiste rahvaste, nagu rootslaste ja venelaste, mõjudele, mille tagajärjel soome rahvalaulu uurimine on tuntavalt raskendatud. Käesoleval ajal on see töö alles algastmes.

Soome rahvalaulu uurijaist peab nimetama Helsingi ülikooli muusikateaduse õppetooli professorit Ilmari Krohn'i (sündinud 1867. a.), noort õpetlast Armas Launis't (sündinud 1884. a.) ja meil hästituntud laulukoorijuhti Heikki Klemetti't (sündinud 1876. a.); neist Klemetti uurib peaaesjalikult soome kirikumuusikat ja Krohn ning Launis soome rahvalaulu. Peab märkima soome rahvalaulu tüsedama koguteose: „Suomen kansan sävelmiä“. Kogu sisaldab eneses üle 5000 rahvaviisi; töö on kirjutatud neljas köites, millest kolm köidet on kokku säätud Krohn'i poolt ja neljas Launis'e poolt.

Tänu võlgnedes nimetatud isikute teenetele, on soome rahvalaulus juba nüüd palju huvitavat kindlaks tehtud: nii näiteks on temas leitud hiina ja araabia muusika elemente; rütmilise omapärasus ilmub eriti vileosalises taktimõodus;

vormi suhtes esinevad erinevused vaimulikkude rahvalaulude juures variantide näol kiriklikudel koraalidel; enam vanemate laulude viisid paistavad silma kitsa ulatavuse poolest, kas kvindi või koguni kvardi piirides; üldise iseloomu järele on ta sügavtõsine ja melankoolne.

On leitud väga vanu soome rahvalaule, milliseid veel praegugi leidub Karjalas, Laadoga järve ümbruskonnas. Kõige vanemad neist on „Joiku“ ja „Itkuvirsi“ laulud; neist „Joiku“ laulud seletavad üksikutest isikutest ja rahva kodusest elust; kuna „Itkuvirsi“ ehk „nutu-laulud“ eriti räägivad lahkumisest, nagu see ette tuleb matusel, ärasõidul ja pulmapeol, kus pruut peab lahkuma oma vanemate majast. Need laulud kannavad improvisatsioonilist iseloomu ja kantakse ette rečitatiivselt erilise rahvusliku muusikariista „kantele“ saatel. „Kantele“ kujutab enesest väikest kasti resonatori otstarbel, ühes pinevile tõmmatud keeltega, milliseid mööda tõmmatakse poognaga, hoides instrumenti põlvedel. Hiljem ilmuvad enam väljaarenenud laulud kindlas rütmilises ehituses: need on niinimetatud runo-laulud. Viimaste liiki kuulub ka soome suurim rahvuseposlik teos Kalevala. See koosneb 50 jaost ehk runost ja sisaldab üle 25.000 värsi.

Vanimad soome muusika-ajaloolised mälestusmärgid kuuluvad XI-sse ja XII-sse sajangusse. Need on vaimulikud laulud, mis olid laenatud lääne ristiusu kirikult ja olid üles kirjutatud „neumide“ — eriliste märkide — abil, milliseid kirjutati mitte joonestikule, nagu praegu, vaid teksti kohale üles. Sellest ajast mitme aastasaja jooksul (kuni XVII-da sajanguni) ilmuvad soomlastel mitmed rooma-katoliku kirikulaulu kodeksid, milliste tarvitamist jätkati ka hiljem, nii katoliku, kui protestantliku kiriku poolt. Kahjuks ei ole need keskaegsed ajaloomelestusmärgid täielikult alal hoidund. Need mälestusmärgid hoidusid omal ajal alal Turku linna ülikooli raamatukogus, kus nad aga hukkusid hirmsa tulekahju ajal 1827. aastal, mis pea terve linna hävitas, ning mille tagajärjel ülikool ja päälinn Helsingisse üle viidi. Loomulikult takistas see õnnetu juhtumine tunduvalt keskaegse soome muusika uurimist.

Rootslaste valitsemise ajal (XIII—XIX sajanguni) erillist häätahtlikkust muusikalise elu arendamiseks soomlaste keskel näitas üles kuningas Gustav Adolf. Tema algatusel loodi Turkus muusikaselts, millise ülesandeks oli korraldada igasuguseid orkestri-, koori- ja soolokontserte. Samast ajast põlveneb ka soomlaste esimene silmapaistev komponist Bernhardt Henrik Crusell (1775.—1838. a.). Õieti öelda oli ta soomlane ainult sünnilt, mitte oma loomingu vaimu poolest. Ta kirjutas terve rea laule, töid klarnetile ja isegi ühe ooperi.

Politiilise iseseisvuse saavutamisega (1809. a.) hakkab soome muusika arenema kiires tempos.

Silmapiirile ilmub Fredrik Pacius (1809—1891. a.), keda loetakse soome omapärase muusika kooli põhjendajaks. Sünnilt sakslane, oli Pacius siiski väga huvitatud soome rahvuslikust muusikast ja tõi osalt oma loominguusse soome rahvalaule meloodika elemente. Tema ooperid „Karl XII-ma jaht“, „Printsess Küprusest“ ja „Lorelei“ on esimesed soome rahvuslikud ooperid. Suure populaarsuse saavutas ta oma isamaalikkude lauludega, eriti soome rahvusliku hümni loomisega (1848. a.) Runeberg'i sõnade järgi „Maamme“ („Meie maa“). Paciusel järeleulijaist võib nimetada Richard Faltn'i, kui silmapaistvat muusikategelast.

Tugeva tõuke oma arenemiseks saab soome muusika Helsingis muusikalise instituudi või konservatooriumi asutamisega, mille esimeseks direktoriks oli Martin Wegelius (1846.—1906.); viimane oli tähelepanu äratav pedagoog ning

tema koolist tuli välja terve rida silmapaistvaid heliloojaid, nagu Sibelius, Järnefelt, Melartin, Palmgren. Samal ajal Robert Kajanus'e eestvõttel asutatakse sümfooniaorkester. Kajanus kui silmapaistev dirigent, ühest küljest tutvustab soome seltskonda Lääne-Euroopa klassikute ja romantikute teostega, teisest küljest rännates Euroopas ta tutvustab Lääne-Euroopa seltskonda soome muusikaga. Vaatamata oma kõrgele vanadusele, on ta veel praegu filiharmonia orkestri juhiks Helsingis. Kui komponist kirjutab ta peaaegselt orkestrimuusikat rahvusliku värvinguga; niisugused on näiteks tema kaks rapsöödiat soome viisidel, sümfoonilised poeemid „Aino“ ja „Kullervo“ rahvusliku eepose „Kalevala“ ainetel.

Terve soome käesoleva aja muusikaloomingu keskpunktiks on Jean Sibelius (sünd. 1865. a.). See on täiesti omapärane muusikaline talent. Tema muusikalise loomingu aluspõhjaks on rahvuslik meloodika, kuid sellejuures ta ei kasuta valmis rahvuslikke motiive: omas loominguks ta vaid haarab rahvusliku muusika vaimu, mitte omades selle välispidiselt valmis noote. Oma iseloomu poolest on tema muusika väga mitmekesine: vahest on ta klassik või romantik, siis intümne individualist või sügav müstik, siis kirjutab ta „puhast“ muusikat või loob kuni naturalismini minevat programm-muusikat. Üldiselt öeldes kehastub tema loomingu omapärasel „sibeliuslikus“ stiilis. Tema loomingu armsamaiks ja põhjapanevamaiks teemiks on soome legendide fantastiline ilm: sümfooniline poeem „Kullervo“, orkestri suit „Lemminkäinen“ ühes tuntud muusikalise poeemiga „Tuonela luik“, sümfoonilised pildid „Eine Sage“, „Karelia“, „Finlandia“ jne. Muuseumis tuleb tähelepanu juhtida tema poolt loodud muusikale, mis on kirjutatud Arvid Järnefelt'i draamale „Surm“, millest on kõigile tuntud ja väga populaarne niinimetatud „Valse triste“, mis ümbersäätud mitmesugusele instrumentidele ja ansambleile. Muusikalis-dramaatilisest teoseist on tähtsamaid muusika näidendile „Peleas ja Melisande“ Maeterlinck'i järele. Käesoleval ajal töötab ta muusika loomise kallal Shakespeare tekstile. Sümfooniaid on ta tänini kirjutanud kuus (seitsmes on vist juba alatud). Pääle selle on ta kirjutanud veel palju mitmesuguseid vähemaid töid orkestrile, mitmesugusele instrumentidele, ansambleile, koorile, soololaulmiseks jne. Lõpuks mängib Sibelius soome muusikas vaimlise juhi osa, ning tema nime ümber on tärnanud terve ring enam nooremaid komponiste: Armas Järnefelt, Selim Palmgren, Oskar Merikanto ja Ernst Mielck.

Armas Järnefelt on oma loomingu iseloomu poolest lüürlik; ta on kirjutanud peaaegselt soolo- ja koorilaule; tema orkestritöödest on eriti tuntud sümfooniline poeem „Korsholm“. Oskar Merikanto kirjutas peaaegselt ooperi alal; temalt on ilmunud 3 ooperit: „Põhjan neiti“, „Elinan surma“ ja „Regina von Emmeritz“; nelst oleme ooperit „Elinan surm“ kuulnud ka meie teatris „Estoonlas“. Pääle selle on ta kirjutanud palju populaarseid soolo- ja koorilaule; samal ajal oli ta väljapaistev organist. Selim Palmgren on hää pianist ja kirjutanud on peamiselt ka klaverile; muuseumis kirjutas kaks kontserti. Ernst Mielck on tuntud laulu alal; temalt on ilmunud ka üks sümfoonia. See andekas komponist surl kahjuks juba noorelt.

Mõned praegusaja soome komponistid kalduvad modernismile: impressionismile ja ekspressionismile. Impressionismile kalduvad Erki Melartin, Leevi Madetoja ja Tolvo Kuula. Melartin kirjutab kõigil aladel; muuseumis on temalt ilmunud viis sümfooniaid. Madetoja on kirjutanud kaks põhjamaa

sümfooniat ja terve rida vähemaid töid. Kuula oli väga rikas omapärase fantaasia poolest, mis läbilibunud põhjamaa eluga; ta oli tundeline ja iseloomulik talent. Kahjuks leidis ta noorelt (24-ja aastaselt) traagilist surma ilmasõja ajal. Kirjutanud on ta võrdlemisi vähe, aga kõik, mida ta on kirjutanud, on ülimal määral originaalne. Rohkem äärmisemale modernismi voolule, ekspressionismile, kuuluvad Heino Kaski, Lauri Ikonen, Armas Maasalo ja Väino Raito.

Kui mele siigavamale tungime soome muusikaajalukku, siis võime selle arenemist graafiliselt kujutada neljas ajajärgus järgmiselt: soome muusika algeod kaovad kaugesse minevikku Kesk-Aasias. Soomlaste ümberkolimisega Euroopasse läheb nende muusika üldiselt horisontaalset joont mööda, olles mitmesuguste rahvaste ja eriti lääne kiriku mõju all. Edasi Rootsi ülemvõimu ajal soome muusika teeb omas arenemisjoones vähese käänanaku üles üldmuusikalise arenemise mõttes. Ning lõpuks soomlaste poolt poliitilise iseseisvuse saavutamisega tõuseb soome muusika arenemisjoon järsult peaaegu täisnurga all üles ja siin kujuneb nagu suureks rikkalikult õitsevaks puuks, mis lgalepoole väljasaadab oma muusikalise loomingu oksid.

Loomad muusika-ajaloos.

Üldiselt tuntud on lugu ämblikust Beethoven'i lapsepõlve ajal, kes kord, kui poiss viiulit mängis, laest end alla lasi, et helisid lähemalt kuulda. Too ämblik võitis poisi poolehoidu niivõrd, et ta kuuldes ämbliku surmast minestusse langes. Ka teiste tuntud helimeistrite elus on loomad teatud osa mängind.

Richard Wagner oli suur loomade sõber. Ta mõtles isegi oma eluloo lõpetada kirjeldusega oma armsamast koerast. Kolm tema koera on tõepoolest muusikaajalukku sattud, nimelt Robber, Russ ja Marke. Kahte viimast kujutab Chamberlain, Robberist kõneleb meister ise haaravas novellis „Lõpp Pariisis“. — Sellest koerast armastas Wagner jutustada järgmist lugu:

Läks Wagner Riiga proovile, siis läks koer kaasa ning harjutuse ajal lebas majesteetlikult juhataja puldi juures, kust ta aeg-ajal heitis silma mängijatele. Ainult kord unustas ta oma väärrikuse ning segas harjutust. Üks kontrabassi mängija oli juhuslikult asetunud koera lähedusse, nii et poogen iga tõmbe korral koera nina alla ulatas. Sellast hoolimatust mõistis koer narmimisena, kargas ootamatult kunstniku kallale, kiskus ta käest poogna ning saba liputades paigutas selle oma isanda jalge ette.

Joseph Haydn'i kompositsioonest on kaks loomadega ühenduses. Esimene, nii nimetatud „Ochsen-Menuett“ (Härgade-Menuett“), võlgneb oma nimetuse juhtumisele, et keegi lihunik tellis Haydn'ilt oma pulmapäevaks menueti, ning rõõmust ja vaimustusest saatis Haydn'ile koju elava lindikestega ehitud härja. Teine kompositsioon on viis kellegi ohvitseritütre luuletusele, mille aluseks tõepoolest juhtund lugu. See daam kirjutas Haydn'ile, ta olevat oma kallimaga jalutama läinud, kus juures sõjaväelane jagas kiitust oma puudli andekusele. Ohvitser tõendas, et koer leidvat üles taalri, milline on visatud põõsasse. Jalutajad koju jõudnud saadeti koer raha otsima. Oodatakse hulk aega. Viimaks ilmub koer lohistades hambus pükse. Taaler oli pükste taskus. Nagu hiljem selgus kuulusid püksid rändavale rätsepasellile, kes põõsasse visatud taalri üles oli leidnud ning rahulikult tasku pannud. Rätsepasell oli päale raha leidmist põõsasse magama pugend ja püksid põõsa külge riputand. Krabina päale üles ärgates nägi ta oma ehmatuses kuis koer pükstega minema lippas. Daam tegi loost värsid nimega „Teenistusvalmis puudel“ ja saatis Haydn'ile, et viimane sõnadele viisi looks, mida Haydn ka tegi.

SOOME MUUSIKA PRANTSUSE VALGUSTUSEL

Prantsuse muusika ajakirjas avaldab pikema artikli päälkirjaga „Soome muusika“ prof Arkadius Presse. Ei ole huvituseta ka meile kuulda, missuguses valgustuses paistab, õigemini, missuguse kõlaga kostab meie lähema hõimurahva muusika Pariisis.

Artikli esimene allpäälkiri on „koorilaul“, kus kuuleme järgmist. „Kui te jõuate Soome, ja laev ligineb rannale, siis kuulete väga tihti sadamas koorilaulu. Need on soome üliõpilased, kaupmehed, ametnikud, mitmesuguste seltside esitajad, või isegi lapsed, kes oma sõpru tervitavad ja vastu võtavad koorilauluga.

Raudteejaamades, samuti väikeste linnade uulitsatel võite samuti laulu kuulda. Laulavad koolide õpetajad, kes on oma ametivendadele vastu tõtanud, või sammuvad nüüd üheskoos kongressile. Veel võite hommikuti võõrastemajas kuulda vaimulikku koorilaulu, mida saadab väike orel. Võib arvata, et olete kiriku läheduses... Kuid see ei ole kirikus... Võõrastemaja toas on elanikud kooris kokku astunud, et üheskoos palvet laulda. Metsades, neis ilusates, alati rohelistes metsades, mägedes, järvede kallastel ja igalpool punasega värvitud väikestes majades — kuulete pühapäeviti vaimulikke koore, mida laulavad talupojad. Kevadisel hommikul avaldavad noorte tütarlaste hääled eriti ilusat mõju, kui neid kuulad kõrgel mäel selge ja puhta taeva all...

Soome koolides algab ja lõpeb õpetus palvega mida lauldakse kooris. Lauldakse ka klassis, kuid on eriti koorilaulu tunnid. Iga algkooli mees ja naisõpetaja — õpetus on Soomes sunduslik ja maksuta — peab mõistma laulda ja laulu õpetada. Lauluõpetust võetakse väga tõsiselt Soome koolides. Lühidalt, kui te sel maal elate, märkate kohe, et soomlastel on suur kalduvus koorilaulule, ja et see on soome rahva rahvuslik harjumus. Kas see on soome tõule omane sünnipärane nähtus? Ma ei tohi siin kinnitada, kuid arvan et ei. See on pigemini sissetoodud maitse ja nimelt ristiusu kiriku ja germaani tõu rahvaste poolt, kes aastasadasid on soomlaste naabriteks olnud.

Edasi jutustab prof. Presse juhtumisest Kareelias, kus ta seda isamaalsust võis mõjuval viisil tähelepanna omal esimesel soome keeles peetud loengul. Professor olevat kaks tundi rääkinud, ümbritsetud ühe kuulsa ilmareisija maateaduse kaartidest, kes olevat leidnud Ida Siberi mägedes soome rahva hälli. (Jättes kõrvale mõne kõrvalise Soomemaa iseloomustamise laseme professorit jätkata oma muljeid, mis tal omist kuulajatest oli.). Ma lõpetasin. Saalis sügav vaikus; mitte ühtegi sõna ega liigutust. Kuulajad jäid nagu kohtadele naelutatud... samas poosis... sama minusse kiindunud pilguga.

Ma tundsin end pettunud ja natuke kokkunud selle vaikuse läbi...

Nii, saan arul mõtlesin, neid põhjamaalasi on rake soojendada!

Tegin kohmetu kumarduse ja tahtsin kateedriit maha astuda.

Kuid sääl tõsis terve saalitäis rahvast äkki üles ja müristas ennekuulmata vaimustusega rahvusliku hümni, mis algab sõnadega:

Soome keel, soome keel! Las' kõlada valjust su ilusat heli! Soome keel ja soome meel! Teie olete Soome maa tugil!

Selle järele surus „nimismies“ minu kätt, ütles mõne tänusõna kuulajate nimel ja lauldi uuesti. Kõige imelikum seejuures oli, et laulmise ajal laulis suurem osa väikestest rohelistest raamatutest, mis sisaldasid koorilaulu.

Nagu näha, on koorilaul Soomes väga laialilagunenud.

Kuid kellest oleneb see nähtus? Kust tuleb see koorilaulu harrastamine?

Soome muusikud seletavad, et koorilaulu arenemine üle kogu Soome on hilisem nähtus, umbes kolmekümne aastane ja oleneb poliitilistest sündmustest, mis Soomes aset on leidnud.

Prantsuse muusika ajakirjas jutustatakse siis edasi üksikasjalikult soome suurest, hõõguvast rahvustundest, kuidas see avaldunud ja vastupannud vene ajal, ja kuidas ikka laulus, mis olevat „täis jõudu ja lootust“ pandi vastu ka kõige raskemal ajal.

„Oli midagi otsustavat ja võimsat soomlaste pilgus, kindel otsus terves nende laulmise viisis. Juba tolkorral võis ütelda, niisugust laulmist kuulates, kes võitluses võitjaks jääb. Ja nii võis tähelepanna huvitavat nähtust ühe muusikaharu (koorilaulu) õitsele puhkemist poliitiliste sündmuste mõjul ühe rahva elus. Ja missugused on siis need laulud, need ilusad soome koorilaulud? Esimeses joones isamaalised, patriotilised laulud“. Edasi jutustatakse soome hümnist, tema sõnade ja viisi loojast, tuues hünni prantsuskeelne tõlge, ja leiame märkuse tema viisile: „on natuke mage riigihümni kohta“. Küll aga meeldib artiklis autorile Paciuse teine viis „Suomen laulu“ (Kuule, kuidas hääli helab), mille sõnad samuti artiklis tõlgitud. „Paciuse viis on veel kaunim kui laulu sõnad. Kuid kõige sellele vaatamata neil lauludel, nii sõnadel kui viisidel võõras kõrvalemaik“ (meie harvendus). Ja veel mõnda soomekeelset laulu saksa või rootsi viisidega tuues, ütleb artikli kirjutaja: „See on küll ilus muusika, kuid temas ei ole midagi rahvuslikku.“

Selle lausega lõpetatakse esimene pikk artikkel prantsuse ajakirja jaanuari kuu numbris, et jätkata oma kirjutust pärast veebruari kuul, mis järgmiselt algab: „On veel olemas teisi laule, mis on saksa modellide järele kirjutatud. Ma ei või just ütelda, et soome rahvas laulaks neid laule suure rõõmu ja elevusega. Kõigepäält — olen seda koolides tähelepannud, lastele ei maitse mitte eriti niisuguste laulude ilu. Kuid niisugune on lugu kõigi rootsi algupäraga soome isamaalauludega. Neil ei ole peaaegu midagi ühist päris soome muusikaga. Sõnad isamaast on küll neil olemas, kuid puudub hing... See pole muu, kui nii ütelda võib, mingisugune muusikaline arusaamatus. Kuid hoopis teine on lugu tõsiste soome rahvaviisidega. See on rahvuslik poeesia, tõsine soome luule nii sõnades kui viisides. Ja nii laul kui tekst on otse haarava algupäraga. Soome muusika fraasi inspiratsioon ja hing on hoopis midagi muud, kui germaani, rootsi muusikas. Ja tõsine, algupärane soome muusika, soome koorilt lauldud, pakub haruldast huvi oma omapäraga. Mul on rõõmu olnud niisugust laulu kuulda, ja muu hulgas soome parima koori „Suomen laulu“ poolt. Nüüd jutustab kirjutuse autor pikemalt mõjust mis tema pääle eeskujulik koor ja eriti tema juhataja Heikki Klemetti avaldanud, keda ta tundma õppinud kontserdilaval, proovidel ja isiklikult. „Heikki Klemetti on erakordne koorijuht. Ta laulab ise oma koori ees. Ta ise on laulja, mis on olulise tähtsusega laulukoorijuhile ja vokaalmuusika komponistidele. Kõik tema koorikompositsioonid on täiuslikult kirjutatud hääle jaoks. Neis ei ole ülesaanmata raskusi lauldes. See ei ole instrumentaal muusika, mida mõni pianist on hääle jaoks säändnud...“

Rääkides edasi, kuidas Heikki Klemetti proove peab ja nimetades teda üldse „väga tähelepanuvääriliste muusikaliste võimetega koorijuhiks“ jätkab professor A. Presse järgmiselt: „Heikki Klemetti on läbi ja läbi soomlane oma iseloomu poolest: järjekindel kuni kangekaelsuseni; ta laseb oma koori korrata mitte üksi lausete, laulu osade, vaid isegi sõnade kaupa. Ta kuulab kõik, ta näeb kõik, ta laulab ette kõigile, ta seletab palju, tihti üksikuid sõnu, isegi ladina keeles“. „Noh, nüüd hakkab ta grammatikat seletama!“ ütelnud kooriliige — tenor kirjutuse autorile proovil. „Kuid ma olin vaimustatud kuuldes, kuidas tema räägib. See on väga haritud inimene, muusikamees laia silmaringiga. Ta juhatab proove pääaegu muusikariista tarvitamata. Terve õhtu jooksul, astus ta kaks korda klaveri ette, et võtta ühe ainsa akkordi. Lühidalt, tema koor ei ole koor sõna harilikus mõttes; see on vokaal orkester. Ta juhatab inimhääli nagu instrumente, ja sagedasti ongi tema kooril otse orkestraalne mõju. Kuid publik, kes kuulab, ei tea mitte midagi kõigest sellest. Nähtavasti ei peitu selles nõiduslikkus (šarm), mis meisse avaldab soome laul. See šarm on palju lihtsam ja palju intiimsem, kui selle koori tehnika, oskus. See on lihtsus ise, selgus, tõsine ja tagasihoitud loomus, otsekohesus, kui ka peensus ja elegantsus, ja see kõik eeskujulikul ja vabal kujul...“

Soomlased ise kuulavad Heikki Klemetti koori laulusi teatava ükskõiksusega, rahulikkusega; nemad on temaga harjunud, kuid välismaal, nii Saksamaal, kui Poolas ja Leedus on sel kooril igalpool suur edu olnud.“

Kõneldes edasi, et laulukoore Soomes üldse palju on, paneb autor seda nähtust saksa mõju arvesse, ja arvab edasi, et Soome omab osa koorilaulu sagedasti nagu sõjaväelist ilmet, mis võib kergesti kujuneda lahingulauluks. „Kuid kas see oleks soome rahva oma maitse? Kindlasti ei! Soome oma laul on südame intiimsem, salapärasem hää, on perekonna kodukolde rahulik hää, mis kaob mägedes ja metsades; sinisilmaliste neidude puhtsüdamline hää, sinisilmaliste nagu on seda nende kodumaa järved; lume alt haliendavate mändide, rahuliku mere, põhjataeva all mõtetesse vajunud looduse hää...“) Soome rahvas, kes on elanud kuussada aastat Rootsi valitsuse ja veel sada aastat Vene valitsuse all, on sellele vaatamata alal hoidnud oma luule ja rahvaviisi omapärase ilu; see jääb temale edasi. See ei ole aga mitte Rootsi-Saksa marsi laadiline külm koorilaul, mis rahva loomulikkude südame hüüdu lämmatavad, ilusat soome rahvaviit. Uued soome koorilaulud lähevad seepärast rahvuslikku rada.“

Tõime pikemalt selle huvitava kirjelduse, mis näitab, kui tähelepanelikult võõras suhtub sellesse, mis ta teise rahva juures kuuleb. Päälegi on niipalju ühist kõneall olevates küsimustes meie ja soomlaste vahel. Ka meil üjub suur osa koorilaulu veel võõramaiguliste helide meres, ja mitte kerge ei ole meie heliloojatel, helikunstnikel, kes rahvusliku tähe all loovad, rahva hinge otsivad, tänapäev veel arusaamist leida. Vaadatagu kas või meie uuemaid maakonna laulupidude kavasisid ja kavatsusi — ikka veel üjutakse „rahvale armsaks saanud“, nagu armastatakse öelda, kuid ometi võõramõjulise koorilaulu lainetes. Ka meil kulub veel aega, kuni eestlased oma isamaalusele eesti rahva luules, eesti rahvaviisis laialist üldist pinda leiavad.

*) Kas ei ole need sõnad ühtlasi nagu kommentaariks meie Mart Saar'e laulule „Põhja vaim“ selle imeliste loodusmeeleoludega?!

J. HUTTER

ČEHHI MUUSIKAST

Praaha meeskoori „Križkovsky kontsertide puhul Eestis.

Kui Keskeuroopa muusika-kultuuris kõige tähtsamad arenemise sündmused instrumentaalses ja dramaatilises kontseptsioonis väljenduvad ja koorilaul neid ainult täiendab, siis on čehhoslovakkia muusikas kooriline kunst tema arenemise mitte ainult oluline vaid ka tüübiline kandja. See on slaavide juures üldse nii. Sest laul kui rahvuskeele kõige lähem musikaalne väljendus kannab juba endas koorimaterjali algupära. Rõhust, kõlalangemisest, keele süntaksist saavad juba alguse iseloomulikkud muusikalised ühendused (selle tõttu ka harmoonilised ühendused ja vormid), rütmika, meetriline ülesehitus ja agoogilised nüansid, mis ei ole mitte rahvusliku kunsti järelaimamised, vaid ühe üksiku rahvussoo orgaanilised saavutused, väljendades čehhoslovakkia muusikat vaatamata vanade suurte muusikakultuuride loomulikkudele ja tarvilikkudele mõjudele väljaspool Böömimaa piire.

Niisuguses kõlamaterjalis avalduvad eriti puhtalt kompositsioonitehnika küsimused.

Modern čehhoslovakkia muusika põhjeneb kahele stillipõhimõttele, mis määratakse harmoonia ning viilside polifoonia läbi. Esimene harmooniline joon paneb rõhku harmoonilisele struktuurile, millest ta viisi edendab ja üles ehitab. Tema vorm läheb välja melodilast, mille ta harmoniseerib ning viib polifooniani kui mõnede iseseisvate viilside ühenduseni.

Lähtepunkti kujundab Bedrich Smetana (1824—1884). Tema esimene uusromantiline ajajärk on mõjuvalt homofooniline, kuid teatav tagasihoidlikkus harmoonilises ja tõusev huvi polifoonia vastu viivad teda varsti kõige viimasele ajajärgule, milles ta Schönberg'ist isegi kõrgemale tõuseb.

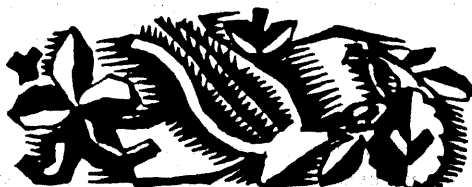

BEDRICH SMETANA

Antonin Dvorak (1841—1904) ja Zdenek Fibich (1850—1900) on rohkem meloodikud, vähem homofoonilise iseloomuga. Uuemat perioodi esindab J. B. Foerster (1859). Harmoonias on ta edumealne, areneb aga polifooniliselt ja leiab ka veel toetust G. Mahler'i sõpruses. Vastandiks Smetana rajahäälte polifooniale ja Dvorak'i kontrapunktiliinidele toob ta keskmiste häälte vaba polifooniat ja sellel loob ta koorilaulu uue viisi. Noorem Vitezslav Novák (1870) esineb puhta harmoonikuna, ta toob sisse uue kõlakompleksi, täiskõlalise skaala ja kirikliku kõlaviisi, mis ta slaavi rahvalaulust üle võtnud, sest kõik need on uute harmooniliste saaduste allikad. Ka Josef Suk (1874) on harmoonik kuid tema väljapaistev arusaamine orkestraalsetest s. o. instrumentaalsetest väärtustest viib teda omapärase kompositsioonini, nii et võib tema kohta rääkida erilisest hellipolifoonias. Leoš Janáček (1854—1928) kuulub oma olemuselt meloodiliste tüüpide hulka. Tema analüüseerib vana meloodikat, millesse ta seab vanu lauluviise ja loob meloodika uue tüübi rahvakeele ja laulu konstruktiivse kasutamise läbi.

Ladislav Vypálek (1882) läheb Novák'i poolt ülesvõetud rahvalaulust välja ja kujundab vokaallaulu polifoonia. Otakar Zich (1879) läheb samuti rahvalaulust välja, kuid otsekohe ja kujundab instrumentaalpolifoonia. Otakar Ostročil (1879) kirjutab eeskätt kontrapunktiliselt ja läheb siis ikka teravamale ja järjekindlamale polifooniale üle. Nad mõlemad, Ostročil ja Zich, viivad polifoonia läbi čehhi modern muusika juhtiva printsiibina, väljajätnes Smetana ja Foersteri joonest. Kuid see ei ole mitte abstraktne polifoonia, vaid päritud instrumentide ning vokaalhäälte individualiteedist. Alois Hába (1893) täiendab Janaček'i. Neljandikkude toonide abil ehitab ta Janaček'i konstruktiivse meloodika kõrval ka konstruktiivse harmoonika. Emil Axman (1887) ja Boleslav Vomáčka (1887) on mõõduka polifoonia meloodikud; nad töötavad nüüdisaja harmoonika alusel ja erinevad oma individualiteedi läbi, mis Axman'i juures Janaček'ile ja Ostročil'ile ning Vomáčka juures Novák'ile läheneb. Rudolf Karel (1880) esindab Dvorak'i stiili usulise kõlaviisi tarvitamisega. Arusaadav et välismaa muusika selsukord ei jää ilma vastukajata Böömimaal. K. B. Jiráka on läänepoolset orienteeritud. J. Krička (1882) ühendab endas noorvene ja prantsuse mõju. B. Martinu (1890) tugeneb Stravinski'le. Üsna noored E. F. Burian ja Jar. Ježek ehitavad jazzile.

Need on ülevaate põhijoonistused. Mainitud nimed iseloomustavad tüüpilisi ajajärke, kuid nad ei ole mitte üksinda. On veel suur rida teisi čehhi helliloojaid olemas, kes ülesloetud sihtides kõrgeväärtuslikke teoseid loovad.

BACH'I „MATTHÄUS-PASSIONI“ KAHEKORDNE JUUBEL

Bach'i „Mathäus-Passioni“ tõi esiettekandele sel kujul, nagu uuem aeg seda on harjunud kuulma, ja päästis selle unustusest F. Mendelssohn-Bartoldi. See sündis alles pääle Bach'i surma, tervelt 100 aastat hiljem, kui Bach ise oma teose välja tõi, mis oli aga rohkem teose mahamatmine kui esiettekanne. Kuid ajalooliselt ikkagi esiettekanne 15. aprillil 1729..

Miks see ühtlasi kujunes geniaalse teose mahamatmiseks tervelt 100-aks aastaks, sellele annab seletuse alljärgnev kirjutus, milleks allikana tarvitame Fritz Müller'i kirjatöö ajakirjast „Die Stimme“. Sääl annab Bach'i enda „märgukiri“ 23. augustist 1730. Leipzigi linna nõukogule huvitava selguse, millistel tingimistel Bach kirikumuusikat tol ajal pidil „tegema“. Nii kuuleme, et Bach'il võimalus oli iga hääle pääle 3 lauljat panna, kuna tema ideaaliks teoste luues oli neli lauljat. Mängijaid oli tal ka ainult 8, neist „3 kunst-viuldajat ja üks sell“.

Kes aga tänapäev julgeks ettekanda Bach'i töid nii välkese kooriga, kus ainult 3 inimest hääle pääl ja seda veel orkestriga, kus mängijaid rohkem kui kooris lauljaid, sest Bach nõudis oma „märgukirjas“ „vähemalt 18 inimest instrumentaal muusika“ jaoks, aga sel korral kui „ükk ka veel flöötidega komponeeritud on, siis nende pääle veel vähemalt 2 inimest“.

Nii siis tuleb tähelepanna, et orkestris veel natuke rohkem mängijaid oli, kui kooris lauljaid.

Nii lauljad kui mängijad jagunesid solistideks ja ripienistideks. Kuna koor äärmiselt väiksearvuline oli, siis oli tähtis iga laulja, iga ripienist. Oli viimane natuke muusikaandellsem teistest, siis sai ta kergesti solistik. Kui mõnes hääles solist puudus, siis laulsid soolo osa kaks häält (!), või soolo osa jäi täiesti ära.

Ettekandel laulsid solistid kooris kaasa ja moodustasid selle tüve; isegi need, kellel omal suur soolo osa oli, ei olnud erandiks. Nii on ka ühe tenori koorilaulja osasse kõik noodid sisse kirjutatud, mis nüüd tenorsoolo evangelistina „Matthäus-Passionis“ laulab!

Führende Markneukirchener Exportfirma sucht einen fleissigen eingeführten

VERTRETER DER MUSIKINSTRUMENTENBRANCHE.

Es wird verlangt: Regelmässige, intensive Bearbeitung der einschlägigen Händlerkundschaft.

Es wird geboten: Hohe Provision.

Gefl. Angebote an Postschllessfach 13, Markneukirchen Sa. — Deutschland.

„Matthäus-Passionist“ on olemas käsikirjas kõik koori ja orkestri noodid, rääkimata partituurist, mis kõik suuremalt osalt Bach'i oma käega kirjutatud.

Nende käsikirjade arvu järele võib huvitavaid järeldusi teha. Rohkem kui kolm inimest ei võinud ühte nooti vaadata. Nii siis laulsid cantus firmust, mille jaoks tänapäeva ettekandel rohkem lauljaid tarvitatakse, kui neid Bach'il üldse tolajal kooris oli, Bach'i omal esiettekandel kõige rohkem kuus lauljat.

Kui arvesse võtta, et „M.-P.“ kaks koori on, siis võis olla kokku kõige rohkem 32 lauljat Bach'i omas kooris, pääle selle 4–5 cantus firmuse lauljat. Ettekannet juhatas Bach cembalo ees istudes, millel ta „generalbassi“ saadet mängis, ja säält ka märke andis kord „noogutamisega, kord takti märkimisega, kord ähvardava sõrmega“.

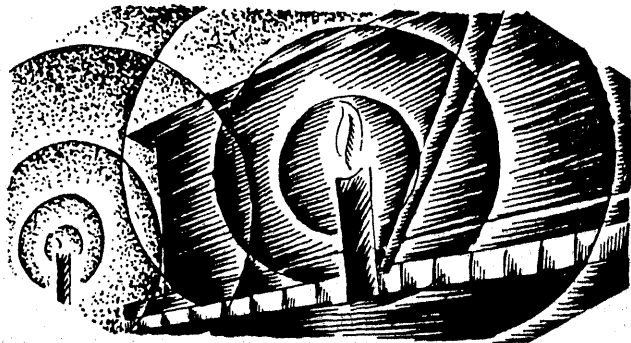
Tänapäev ei tohi niisuguste puudulikkude ettevalmistustega mitte enam avalikkuse ette tulla, kuid Bach'i ajal polnud võimalusi ühe teose kallal pikka aegu harjutada, sest iga pühapäev tuli ettekanda kantaat.

Ka jätsid palju soovida nii instrumentalistide kui ka koorilauljate võimed, mille kohta Bach ise ütles: „Nende võimisest kui ka muusikalistest teadmistest tõtt rääkida keelab viisakus.“

Kes aga arvab, et Bach'i õpilased nii ilusasti laulsid, nagu tänapäev seda Tooma kirikukoori poisikesed teevad, see eksib väga. 23. augustil 1730. a. kirjutab Bach oma lauljaist, et tal neid on „17 keda tarvitada võib, 20, keda praegu veel mitte tarvitada ei või ja 17 võimetuid (untüchtige)“.

Et Bach'i geniaalne teos niisugustes tingimistes mitte mõjule pääseda ei võinud tema ajaloolisel esimesel esiettekandel, on veel rohkem arusaadav, kui sel puhul räägiti „kooi langemisest“ ja aasta hiljem Bach'i koori halva laulu pärast Augsburgi konfessiooni juubeli puhul karistada tahtel.

Kui veel arvesse võtta, et Bach'i aegsed Tooma koori õpilased, tema lauljad, uulitsal laudes omale sissetulekuid õpetajate kaastegevusel teenima pidid, siis võib juba arvata, kuidas see noorte hääle ja ka iseloomule mõjus. Ja kui sellele veel juure lisada, et keegi Leipzigi nõukogu liikettest, kes ise Bach'i valmistatud poolehoidja oli, kuid siiski tunnistama pldi „härra Bach on küll suur muusikamees, kuid halb koolmeister“ — siis pole ime kui Bach 15. aprillil 1729. esiettekandega oma geniaalse „Matthäus Passioni“ 100 aastaks maha mattis, nii et alles pääle Bach'i surma „M. P.“ teine „esiettekanne“ tänapäeva nõuete ja mõistete järele Mendelssohn'i juhatusel sündis.

EVERT MESIÄINEN

ESTEETILISEST MAITSEST

2

Väga lahkuminevad ja tihti hoopis vastupidised on eri ajajärkude maitseid. See, mis meeldib ühel ajal, paistab inetuna teisel. Neid maitse muutuse fakte võib tähele panna looduse, kunsti, riietuse ja muul alal. Näit. meie ajal on tugev armastus maastiku vastu. Turistid võtavad tihti ette pikemaid rännakuid, et ainult vaadelda ühe või teise riigi ilusat või haruldast maastikku. On muldugi olemas erandeid, kes ütlevad, et parema meelega jookseb kas või 500 kilom. et leida tarka inimest, kui et võtaks vaevaks oma akent lahti teha ja vaadelda Neapolit. Hilisema aja helliloojad loovad barcarolle, pastoraalsümfooniaid ja teisi sarnaseld „landšaitasju“. Vanemal ajal sarnast huvilooduse vastu ei tuntud. Kreeklastele ja roomlastele meeldis loodus enam utilitaarsest küljest. Tõores puutumatu mägin loodus ei meeldinud. Suurejooneline Alpi mägestiku nägu äratas antiikilma reisijais ainult põlgust. Tõsi küll, sarnast põlgust mägin maastiku vastu on märgata lihtrahva vaates ka hilisemal ajal: näit. filos. Kant mainib üht mõistlikku Savoia talupoega, kes peab kõiki lumimägede ihalejaid lihtsalt lollideks. Veel alles XVII saj. Invernessi mäed ja mõned tersed Shotlmaa puutumatud kohad paistsid inimestele inetutena. Sellest kirjutab palju inglise ajaloolane Macaulay.

Maitse muutumine muusikas aegade jooksul on eriti tähelepanndav, kui loeme tolaeagseld arvustusi geniaalsete helliloojate paremate tööde üle. Claudis Monteverdi († 1643), XVII sajandi kuulsaim ooperi arendaja, tahtes tõsta muusikalist ekspressiooni, hakkas kasutama dissonantside teravust, mida tema eelkäijad püüdsid pehmendada ettevalmistamisega. Monteverdi esimesena tarvitas neid ettevalmistamata, mille tõttu teda võib pidada praeguse muusika isaks. Tema kaasaegne, kuulus teoreetik Giovanni Maria Artusi († 1613) arvustas mahategevalt tema uuendust, toetudes endiste komposiitorite autoriteedile, aimamata seda, et Monteverdi oma kõrvalekaldumisega valju kontrapunkti kivinenud säädusdest avas muusikaliste efektide uue ilma.

Tuntud muusikakirjanik, ajaloolane, hellilooja ja biograaf J. Forkel ei mõistnud kuidagi moodi Gluck'i († 1784), kes meie arvamise järele nii suurel määral tõstis ooperi dramaatilist väärtust. Gluck oma ooperites saavutas selle ideaali esimesed kajastused, kuhu püüdsid esimesed ooperiloojad (sõnade mõtte võimalikult täpne väljendus muusikas). Aga Forkel kirjutab, et Glucki reform, mis olla tehtud ooperi dramaatilistes huvides, ei toonud sugugi parandust, vaid halba. Forkelile paistab, et Gluck lõi vankuma muusika põhisäädused, mille tõttu tema teosed ei või rahuldada terve inimloomu muusikalisi nõudeid.

Arusaamatus Händeli vastu († 1759) on täieline XVIII sajandil: tema „Messias“ kuulates halgutati Mannheimis. Ka Kopenhaagenis ei meeldinud kuula-

jaile see oratoorium; kuigi Londonis Händel ise seda 34 korda suure eduga juhatas, kusjuures esietendusel Londonis „Halleluujä“ osas terve publikum kuninga eesotsas nagu suggereerituna püsti tõusis; see komme Inglismaal on ka senini säilinud.

Väga kriitiseerivaid arvamisi lausuti vahete-vahel kaasaegsete poolt Mozart'i ja Beethoven'i geniaalsete tööde üle. Mozart'i kvartetid, mis meile paistavad nii hääkõlalistena, lihtsatena, loomulikkudena nii meloodilises kui harmoonilises suhtes, rabsid jalust kaasaegseid „imelikkuse-, originaalsuse- ja teravusega“. Nõnda näit. laialt tuntud ooperilooja Giuseppe Sarti († 1802, Jekaterinoslavi konservatooriumi direktor Katarina II ajal ja pärast Taani ooperi rajaja) leidis Mozart'i kvartetides palju vigu ja hindas tema muusikat järgmiste Rousseau sõnadega: „La musique pour faire boucher les oreilles“ (muusika kõrvade kinni toppimiseks). Itaaliast saadeti need kvartetid kirjastajale tagasi: olla täis vigu. Aga need samad kvartetid on hilisemal ajal arvatud Mozart'i parimate hulka kuuluvaks. „Don Juan'i avamäng paistis Leopold Koželuch'ile (čehhi helilooja † 1814) täis vigu olevat, kuigi ta selle muusikalist väärtust ei eitanud.

Veel enam teravad olid kaasaegsete arvustused Beethoven'i helitööde kohta. Tema 2. sümfooniast nimetati muusikaliseks hirmutiseks. 3. „Heroilise“ sümfooniast kirjutas üks arvustaja, et see ilmutab julget, metsikut fantaasiat ja, kuigi paiguti on imellus, kõlab siiski tihti mingisuguses kaoses. 9. kohta kirjutas a. 1826 „Allgemeine musikalische Zeitung'is“ arvustaja järgmist: „See teos jätab mulje, nagu oleks muusika siin keeratud pahurpidi, jalad üles, pää alla. Viimane jagu hõljub nende õnnetute piirkonnas, kes on taevast välja visatud.“ Ka Louis Spor ja Mendelssohn suhtusid sellesse sümfooniasse vaenulikkult. „9. sümf. neljas jagu, kirjutab Spor, paistab mulle niivõrd hirmsana ja ebameeldivana, triviaalsena, et ma ei saa kuidagi aru, kuidas niisugune ggenius nagu Beethoven võis selle kirjutada; ma leian selles uut kinnitust sellele, mis märkasin Viinis, nimelt: Beethoven'il on vähe esteetilist haridust ja temal ei ole arenenud iluduse tunne.“ Sama sümf. kohta küsib Mendelssohn: „Kas meie, kunstnikud 9. sümfooniast suuremat mõnu tunneme kui teistest? Mis minusse puutub, siis ütlen otsekohe, et ei!“ Viimased Beethoven'i teosed, kus selle suure meistri vaim praeguse aja melomaanide arvamise järele saavutas oma kulminatsiooni, paistab Ullibišev'ile kehalise ja vaimlise nõrkuse tulemusena. „L'homme finissant“ (mees on otsas), ütleb ta arutades Beethoven'i loomingu kolmandat perioodi.

Näiteid maitse erinevuse kohta leiame ka lähemalt. Tihti loeme ajalehist kontserdi arvustusi. Üht ja sama kontserti näit. arvustavad kaks muusikeri, ja vahete-vahel on nende vaated täiesti vastupidised.

Mineval suvel peetud laulupeo laulude kohta liikusid niisamuti mitmesugused arvamisid. Ühed ütlesid, et laulud olid hääd ja ilusad, aga teised olid arvamisel, et kõik laulud ei kõlba ikkagi laulupeo lauludeks ja kolmandad leidsid, et niisugusel puhul nagu üleriiklisel laulupeol, kus ka tuhanded väljamaalased olid meie laulu kuulamas, ei maksaks laulda sandi laule ja orja-aja pastlatega hoohelda. Kellel oli õigus, raske öelda, kuid igauks oli kindel oma maitstes.

Erinevus maitstes ilmutab end eriti antiik-ilu hinnangus. See oli täiesti tunda matu keskaja sajandeile. Renessansi ajajärgu kunstnikud ei saanud aru gooti ilust. Sellased tähtsad nimes, nagu Rafael, Lessing, Vinkelmann, Ludvig XIV ei

mõistnud gootikat. Samasugust maitse muutust märgatakse ka kirjanduse ajaloos, näit. arvamised Shakespeare'i kohta. Voltaire nimetab Shakespeare'i purjus metslaseks, kohmakaks žonglööriks, pajatsiks hilpudes, õnnetuks ahviiks. Friedrich II Suur kirjutab oma teoses saksa kirjandusest: „Et veenduda maitse puuduses meie päevil, maksab ainult minna vaatama Shakespeare'i inetuid näidendeid“.

Agaga veel enam muutlikuks osutub maitse moe alal. See areneb meie silme ees ja selle tõttu on kõige kohasem eksperimendiks. Eriti naiste riietus on tihti põrutavalt muutlik. Niisama muutlik on olnud ka meeste mood. Tuletatagu meele ainult kas või parukat XVII ja XVIII sajandil. Siis arvati, et paruk annab suursugusust ja tõsidust; parukata olemine aga on viletsuse ja vaesuse tunnus. Sebast. Bachi isa Johan Ambrosiuse kohta mainib muusika-ajaloolane, et ta oli nii vaene, et isegi parukat ei kannud.

Ilmuks praegu meie keskele härra parukas ja XVII saj. riietuses käe alt kinni sama sajandi daamiga, vaataksime vist küll neid nagu Marsilt kukkunuid, ilma mingi esteetilise mõnuta. Ja kui see sama paarikene oleks jälle ilmud vanasti Ateena akropolisse (linna kants vanas Kreekas) või Rooma foorumi, oleks see kindlasti mõjunud niisugusena peletisena, mida siis kõige elavam ettekujutus poleks suutnud välja mõelda.

Päale aja vaimu ripub maitse veel soost, east ja seltskonna kihist.

Maitse päale mõjuvad ka autoriteet, tõeks peetav esteetiline doktriin (õpetus), harjumused, väliste meelte arenemise aste ja assotsiatsioon (sõltumine).

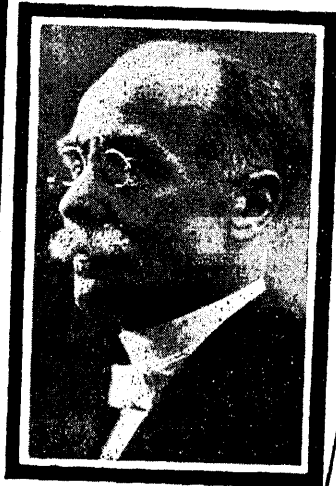
Maitse suhtes võib tähele panna mingi külgehakkavuse taolist. Inimesed, kes seisavad oma vanemate, kasvatajate ja juhatajate mõju all, omandavad nende kalduvused ja harjumused mitte ainult igapäise elus, vaid ka esteetiliselt alal. On teada, et laps võtab arstirohtu paremini siis, kui ema on seda tema juuresolekul esiteks maitsetanud nagu moonutamata öeldes: „see polegi nii väga kibe“. Võhik läheb ükskõikselt mööda pildist kuni keegi asjatundjast ei pane pildi väärtust tähele. Mõnikord on tarvis üht ainsat hääkskitvat sõna kellelegi poolt ja pildi ümber kogub hulk inimesi, kes alles siis ka leiavad, et pilt tõepoolest häa on. Huvitavalt mõjub maitse päale kuulsu nime autoriteet. On olnud juhtumisi, et pilt on meeldinud, kuni seda on peetud kuulsu kunstniku loominguks; aga kui on selgunud, et seda ekslikult on peetud tema tööks ja kuulub kellelegi hoopis tundmatule meistrile, siis hakkab pildi võlvus märksa alanema.

Sama kordub ka muusikas ja kirjanduses. Beethoven'i klaveriõpilane Ferd. Ries jutustab, et Badenis krahv Browne'i juure kogusid tihti külalised, Beethoven'i austajad. Ries mängis nendele tihti ette oma õpetaja töid. Kord ta improviseerides mängis marsli ja ütles see on Beethoveni loodud. Järgmisel õhtul juhtus ka Beethoven ise krahv Browne'i juures viibima, kus temale hakati rääkima tema uuest marsist, nimetati seda geniaalseks helitööks. Beethoven imestas väga, kuid kui Ries sosistas talle kõrva seletades, milles asi seisab, siis plahvatas ta naerma ja ütles: „Vaadake, armas Ries, siin on need suured muusika tündjad; andke nendele ainult nende armastatuim nimi, muud pole tarviski.“

Hector Berlioz († 1869) avaldas mõningad oma tööd endiste autorite nime all ja need töid kiitsid tema vaenlased, olles arvamisel, et need ei ole Berlioz'i loodud.

Rubinstein'i arvamise järele klassiline muusika meeldib ainult autoriteetlikkuse tõttu.

Pilte muu

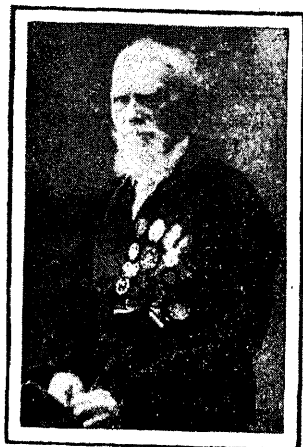

Vasemalt alates : 1) R. Tobias, kelle sünnipäev on 22. V.;
2) K. Tärnu, kes manalasse varises kaks aastat tagasi 16. IV.;
3) M. Lüdigi, kes pühitseb oma 49-dat hällipäeva 9. V.

Soome helimeistrite pildid kirjutise juure „Soome muusika ajaloo“ vasemalt: 1) Toivo Kuula; 2) Erkki Melartin; 3) Selim Palmgren; 4) Leevi Madetoja. All nurgas O. Hilmera, Tshehhi meeskoor „Krizkovsky“ juht, milline koor esineb kontsertidega Eestis.

Musikaelus

Vasemalt: 4) Soome laulja Ilmari Hannikainen; 5) Soome laulja Väinö Sola; 6) Muusikategelane ja õpetaja Karl Ruut, kes suri 23. märtsil s. a. Tema on üles kirjutanud hulga rahvaviise ja neid harmooniseerinud. Mõned neist on üldiselt tuntud, nagu „Muru Hansu ainus ingel“. Tema laule on ilmund Dr. Hermann'i „Laulu ja Mängu Lehes“, suurem osa on aga käsikirjades. 7) Hans Kann. Ta sai I Kevade-pühal 80-aastaseks. Oma pika eluea kestel on ta väsimatult laulnud paljudes koorides. Ta on osavõtnud kõigist eesti üldlaulupidudest.

Keskel: Pilt Saksa Lauljate Liidu hiljuti valminud filmist: „Saksa laul“. All: Sisseen Tshaikovski ooperist „Eugen Onegin“ Berliini Linnateatris, ovaalis: Maria Ivogün Tatjanana.

Fet jutustab, kuidas ta kord jooksma pistis klassifitse muusika kontserdilt niisuguse rutuga, et suures segaduses kasuka asemel mässis enda hobuse teki sisse. Kuulus arhitekt, maaliija, helilooja ja luuletaja Leo Battista Alberti († 1472) kirjutas komöödia „Philodoxeos“, millel oli ime suur menu, tänu müstifikatsioonile (salapärasusele): Alberti nimelt lavastas seda rooma luuletaja Lepiduse nime all. Kriitikud olid vaimustatud komöödiast. Nii kestis aastat 10. Kuid kui sai teatavaks õige autori nimi, kohe kadus ka huvi selle vastu.

Kuivõrd veendumused ja printsüübid (põhimõtted) mõjuvad maitse pääle, on näha sellest, et prantsuse kriitikud tõusid sõjajalale oma rahva vastu, kes armastas vaadelda inglise kunstnike töid: Wilkie († 1841), Lawrence († 1830) ja Constable († 1837), seletades, et kuna nende kunstnike töödes pole midagi ühist Poussin'iga († 1665), siis järelikult pole nendes ka stiili, traditsiooni, ilu ja nad võivad koofile ainult kahju tuua.

Võib olla prantsuse kriitikuil oli siiski osalt õigus, võib olla nad instinktiivselt oma rahvusliku vaimu kaitsel kartsid võõra vaimu sissetungimist. Rahvail ja riikidel tuleb tihti ette, et ei jatku alati jõudu enese kaitseks ja tuleb alluda tugevamale mõjule. Meie, kes tunneme Eesti ajalugu, teame kui raske oli omapära alalhoidmine ärkamise ajal. Mitmesuguseil põhjustel oli läänenaabril võrdlemisi kerge pääseda eestlase südamesse. Saksa laulude „eestindaja“ J. V. Janssen; saksa laulude väljaandjad: Rinne, A. H. Villigerode, Mumme, Kuhlbars, Körber, Jung, Grentzstein, Ruut j. t.; saksa laulude ümbertõõtjad Veizenberg, Järv, Kampmann, Anna Anvelt, Pärn, D. O. Virkhaus ja K. A. Hermann, kõik need on eesti muusikakultuuri tõstmise tuhinas aidanud kaasa võõrdumisele eestipärasusest.

Kuhlbars olla muu seas õelnud et kui masinaid sisse veetakse, miks siis laule ei või võõrsilt laenata. Ja nii surus võõras vaim ennast ikka rohkem ja rohkem rahva maitsele. Sellest tuleb, et nüüd uuemal ajal on tihtigi raske aru saada puhtast omapärasest.

Sarnane nähtus, et võõrsilt pääle surutud vaim võib muuta rahva enamuse maitse, esineb ka mujal.

Väga suurt mõju maitse pääle avaldab harjumus. Kunstide ajaloost näeme tihti, kuidas kaasaegsed ei tunnusta geeniusi, ei saa temast aru. Nende tööd on võhikud üllatunud ja nende kunstilala konservatiivsed esindajad meeolehärma täis. Sellest tuleb, et geeniuste töid tihti hakatakse hindama alles pääle nende surma. Tuletame meele, mis varem oli tähendatud Monteverdi, Mozart'i ja Beethoven'i kohta. Schubert'ist öeldi tema elades kuni surmani, et ta on „lootust äratav“. Arvustused Schubert'i elades suhtusid temasse väga halvasti. Veber pidas teda „harimatuks“. Kui Schubert a. 1819 saatis Goethele kaustikutäie omi romansse, siis viimane ei pidanud tarvilikuks isegi vastata. Ainult väike osa tema töödest nägid trükkimusta tema elades. Tema parimad sümfoonilised asjad said teatavaks alles pääle tema surma. Suure C-dur sümfoonia „leidis“ Schumann a. 1838 omal Viini matkal, H-mol sümfoonia leiti üles a. 1865. Ja kui ta suri, hauale püstitati lihtne mälestussammas kirjaga: „Muusikakunst matistis siia rikkaliku varanduse, aga veel ilusamad lootused“.

Kui nüüd ühelt poolt väga suur uudsus (s. o. harjumuste puuõud) takistab esteetiliste muljete vastuvõtmist, siis teistel juhtudel võidakse märgata hoopis vastupidist: liig tihti korduv iluduse mulje nürlistab maitset.

Lõpuks — assotsiatsioon. Vaadeldava ilu mõju võib vähendada või paraliiseerida mälestus sellest, mida vaadeldav asi meele tuletab. Punased palged meeldivad — see on tervise tundemärk; punane nina aga ei meeldi — see on harilikult joodikul.

Samal põhjusel võib meeldida harjuvareste kraaksumine, mille kohta Herbert Spencer († 1903), inglise filosoof ja sotsiaal-poliitiline kirjanik, ütleb: „Külvi-varese kraaksumine ei ole just ilus, aga see tuletab meile meele minevikku, lapsepõlve, lillede noppimist, laupäevast päälelõunast jalutust koolides, kooli-vaheaega küllas, kus raamatud heideti kõrvale ja jooksti huigates metsas ning põllul. Külvi-varese kraaksumine võib meeldida meile, see on seotud mälestus-tega, mis on kujunenud mineviku röömudest.“

Kui suurel määral assotsiatsioon võib mõjuda maitse pääle, tõendavad järg-mised jutustused Rafaeli Madonnast Sixtini kapellas.

Üks tuntud arst, vaadates pilti, ütles: „Lapsel on silmaterad laienenud; te-mal on pael-uss, peaks kirjutama pulbrit.“ Ja üks noor hästikasvatatud lady tähendab inglite kohta, kes pildi alumises osas toetuvad küünarnukkidega vastu bollustraati, et nad peavad endid üleval nõnda sellepärast, et nendel polnud vist hääd guvernanti.

Ülal tähendatud põhjustel on ka maitse erinev. On olemas ooperipublikum, tõsiste sümfooniakontsertide publikum, opereti publ., kinopublikum, palagani-publikum. Need kuulajas- ja vaatlejaskonna klassid on (suurlinnades eriti) nii-võrd kindlaks väljakujunenud, et neid võib üldiselt võttes leegi välise esinemise järele eraldada. Ja igamees leiab nõnda enesele toitu ja rahuldust o m a m a i t s e t a s a p i n n a j ä r e l e . Muldugi mõista, kui oleks kindlasti teada, mis on ilus, siis oleks kerge määratella õiget maitset. Meie otsustame kõik o m a i s i k l i k u m a i t s e j ä r e l e . Selle vastu ei tohiks olla midagi öelda, kui meie omaksime kõik ühesuguse, õige, hää maitse. Niikaua kui meie ei tunne iluduse olemust, peame leppima seletusega, et õigeks maitseks nimetatakse niisugust, millele meeldib kõige parem, s. t. niisugune, mis kaasa a i t a b s u u r i m a l m ä ä r a l i n i m k o n n a h ä ä l e k ä e k ä i g u l e . Nagu kulinaarne maitse on hää, kui talle meeldib hää, tervisilisel kasulik toit ja halb, kui meeldib kahjulik toit, nii ka esteetiline maitse on hää ja õige, kui talle meel-dib see, mis eeldab hääd, normaalset elu või sellele kaasa aitab, tähendab, pro-gress.

Esteetika ülesanne on kaasa aidata kõrgeima ilu arusaamisele looduses ja kunstis; kasvatusese asi — arendada maitset nõnda, et see leiaks suurimat naudin-gut tõelise ilu vaatlemisest.

Hää, õige maitse ei ole looduse and, seda peab arendama, tema kallal peab töötama. Prantsuse arhitekt, arheoloog ja kunstiajaloolane Viollet le Duc († 1879) ütleb: „Maitse ei ole, nagu mõned arvavad, mingisuguse pärandatava iustinkti tulemus; keegi ei sünni maitsega. Vastuoksa, maitse on hästi juhitud kasvatusese vill, kannatliku töötamise kroon, inimese elukoha ja ümbruse vastu-helk. Teada, vaadelda ja kuulata ainult ilusat, väärtuslikku, toita ennast sel-lega, võrrelda ja valida, mitte usaldada tõestamata väidet, püüda eraldada tõde vales, olla erapooletu, siin on abinõud enda maitse arendamiseks.“

(Lõpp).

AUGUST PULST

MEIE RAHVUSLIKKE PILLIMEHI

Rikkalikkudes vanavara-rahvakunsti kogudes meie muuseumides leidub muuseas rohkesti vanemaid, endiseaja muusikarlistu, mitmekujulisi ja mitmelt ajajärgult. Vähemal määral aga leiame säält nende käsitajaid, pillimeeste kujutusi; pildistusil vanematest rahva muusikameestest, endise-aja kunstnikkest. Ometi oli küla muusikameestel omal ajal suur tähtsus rahva elus, eriti aga rahva-muusika õitseajal, veel XIX sajangu lõpul. Pillimeestel oli täita tähtis osa selleaegses kultuurilises liikumises. Pillimees oli oodatud ja vajalik külaline mitmesugustel pidustustel, talgudel ja teistel töötoiminguil. Pillimees oli peo algataja, tema ümber keerles elu ja tegevus, tants ning liikumine. Pillimehed hoidsid alal elevust ja hädad tuju kogu koosviibimise kestel, tehes sellele sageli ka ametliku lõpu, kui peo märjake lõppemas. Enam arenenud, vilunud ja ümbruskonnas kuulsaks saanud pillimehed olid otsitavad ja lugupidamises. Neid kutsuti igasse pulma ja pidustusele nii ligidal kui kaugel. Kutse oli austuse tundemärgiks ja seda püüdis pillimees tingimata täita. Mitte tasu, vaid asja enese pärast püüdis pillimees kõik teha, et tema kunst au sees püsiks. Leidus pillimehi, kellel aja jooksul mitukümmend, sada ja enamgi paari säärepaelu pulma kingina mälestuseks kodus kimpus seismas oli.

1914. aastal elas Kadrina kihelkonnas vanakene-vilulimees, endine pulma pillimees, kes 12 naela säärepaelu pulma kingina oma mängu eest oli kokku kogunud. Vanaduse saabudes oli ta neld hakkunud jagama tütardele kaasavaraks, omakorda pulmakingiks. Vanakene oli oma saavutuste üle uhke ja mälestas endiseid aegu, eriti aga vanema põlve pidustusi, häämeele ja rahuldustundega.

See külapillimeeste kultus on küll veel tänapäevani edasi kestnud, kuid mänguriistad ja pillitükid, sellega ühenduses ka ettekandmise viis on ajajooksul sootuks muutunud. Endisest vaimust, selle luust ja lihast, on vaevalt riismed järele jäänud. Meleaja küla pillimees ei tunne ei endiseid pilli-tükke ega vanemaid mänguriistu. Nii tuleb siin piirduda vaid möödunuga, muuseumilise vanavaraga. Meie endiseaja pillimeestest on järele jäänud vaid üksikud haruldased kujud, viimased rahvamuusika edasikandjad, kes kui langevad päikese kiirred viimseid helke üle õhu taeva saavad. Nende hulgas leidub kujusid, kes väärivad tähelepanu ja kellele vast palju ei oleks mõnd rida slinkohal pühendada.

Rahvuslikkudest mänguriistadest tarvitati kuni viimase ajani: torupilli, karjapasunat, roopilli, vilespilli, sikusarve, lehepilli, parmupilli, rolpapilli, hiukan-nelt, kannelt ja vilulit.

Funna-
 lisi mehi
 ja veel fun-
 malisemaid
 nille

1) Rolkapillimängija U. Taumi, Raplast; 2) Põispillimängija J. Iturm, Raplast;
 3) Parmupillimängija Peeter Kuldkepp, Viljandimaalt 56 a. v.; 4) Karjapasuna-
 puhuja Anton Damer, Peetrist; 5) Kuulus Torupilli Juss, Hiiumaalt 83 a. v. Mängib
 ka roopilli. Kõik K. Ake!l ülesvõtted.

Torupillimeestest

oleks nimetada viimasel ajal kuulsaks saanud Torupilli Jussi, kes käesoleva aasta maikuu 84 aastat vanaks saab. Kõrgest vanadusest hoolimata püsib ta hääs tujus, laitmata tervise juures ja täiesti mänguvõimelisena. Torupilli mehe õige nimi on J u h a n M a a k e r. Pärit Hiiu maalt. Torupill enese valmistatud, piigud pilliroost ja tuulekott hülgema maost, naba puust, samast ka passi toru ja sõrmiline.

Elukutselt on torupillimees meremees, olles 35 aastat purjeka kapten ja omanik. Reisisõidus niihästi kodu- kui välissadamates levis pillimehe kuulsus ju noores eas. Viibides merel või randudes sadamas, kõikjal lasi ta oma pilli häält kuulda.

Oma mänguriista käsitamist hakkas ta õppima 10 aastaselt. Kurdab aga et alguses temale torupilli ei tahetud kätte usaldada öeldes: „Poiss õppigu enne roopill selgeks, siis alles võib ta torupilli katsuda“. Muidugi õppis pillimees mõlemaid ja käsitab neid eduga kuni tänapäevani.

Praegu torupillimees enam kindlat ametit ei pea, sest maailma-sõja algusest saadik ei ole temal enam oma purjekat. Kui aga keegi temalt ameti järele küsib, siis vastab ta rõõmsalt naeratades: „Olen Eesti Vabariigi torupillimees!“

Juba 1922. aastast päälle, mil Tallinna Eesti Muuseum korraldas esimesed puhtrahvusliku eeskavaga pidustused Tallinnas kontsertsaalis, algab Torupilli Juss uut võidukäiku oma mänguriistaga. Kuigi tolleaegne peotoimkond omas suures enamuses kindlat arvamist avaldas, et torupill meieajal peo eeskavasse enam ei kõlba, eriti veel kontsertsaali lavale, vaid selle kui naljanumbriks tuleb vaadata, suhtus päälinna seltskond asjasse ometi teisiti. Juba nädal ette olid peopäätised kõik müüdnud ja eeskava — torupilliga esimesel kohal — tuli korrata. Hüüdsõnaks sai: „Torupilli peab kuulma!“ Torupilli Jussi lavaline kuju ja väga meeleolurikas esinemine aitas siin suuresti kaasa. Rahvuslike mänguriistade edu kasutas algul Tallinna Eesti Muuseum ja hiljem Eesti Vabariigi muuseumi Ühing. Täni on torupill eeskavas püsinud ja Torupilli Juss möödunud 7 aasta kestel rohkem kui 100 saalis esinenud.

Vaimustusega kõneleb torupillimees ka oma esinemisest Helsingis suurte rahvuslike pidustustel 1920. aastal, kuhu teda oli eriti palutud, sest sel ajal ei leidunud Soomes enam ei sokusarve ega torupillimängijat. Viimasel ajal on pillimees paar korda ka raadio ringhäälingus hää eduga esinenud.

Üheltki temale määratud ettekandelt ei ole Torupilli Juss seni puudunud, ei tervise, pilli rikke ega muul põhjusel. Kui ühel mänguriistal ka viga juhtub, võtab ta jalamaid teise samasuguse kotist välja ja mäng läheb takistamata edasi. Selleks on temal alaliselt kolm torupilli kaasas.

Torupilli lugusid on Jussil, mis ta ise loonud — 36 ja teistelt õppinud — 20, kokku 56. Helikunstnik C. Kreek on kõik tema algupärased lood fonograafi abil üleskirjutanud. Lugude nimetused on järgmised:

Vabariigi polka. Labajala valss. Tüdruku lugu. Tee luuda, too luuda. Hiitu pruudi lugu. Noorepaari lugu. Veimevaka lugu. Supimoori lugu. Pulma lõpe-lugu. Tee marss. Isa kiusulugu. Ilus valss. Labajala valss. Teine valss. Viru mage. Saksamaa valss. Rahva polka. Mustlase polka. Juudi polka. Mustlase kargutants. Kalameeste lugu. (Kalameeste loole laulab torupillimees ise kaasa sõnadel: „Vaata siia tulevad, vaata säina tulevad“). Paptistide lugu. Vene paruski. Kui Punapart Muskusse läks. Ringimäng. Orja peksu lugu. Kilumari.

Et torupillimees kõiki lugusid veel tõesti mäletab, selgub sellest, et ta möödunud aasta sügisel ringreisil järjekorras kõiki tükke hakkas ettekandma ja ühel õhtul kirjutati üles 25 pillitükki, millel igal oma isesugune nimetus. Pääle selle mängis ta veel 3 labajalavalssi ja 77 polkat ilma erilise nimetuseta.

Paptistide lugu on tema poolt hiljuti loodud. Selle loo tekkimise kohta seletab torupillimees järgmist. Kord on paptistid Hiiumaal torupillimehe väga ära pahandanud. Siis mõelnud ta, mis peaks nendega tegema või kuidas seda tasuda. Viimaks tulnud hää mõte — pahandajate paptistide pääle torupilli tükkii luua. See sündis. Kui pillimees lugu ettekandes algul pilli väga haledalt piiksub, siis peab see tähendama, et paptistid nutavad. Kui ta aga lõbusalt jalga hakkab kergitama, siis tähendab see ärkamist ja kui ta lõpuks ülespoole hüppab, siis tähendab see et paptistid lähevad taeva. Samuti kui paptistide lugu on ka teised torupillimehe enese loodud tükid tekkinud reisimuljete või mõnesuguste sündmuste, nähtuste või vahejuhtumiste mõjul, mõned ka täiesti vaba loomingu villi.

Torupillimees on oma mänguriistaga niivõrd kokku kasvanud, et igapäev olgu see kodus või võõrsil, paar lugu ära mängib. Reisil paneb ta torupilli omale padjaks pää alla. Üks vanem torupill on temale niivõrd armsaks saanud, et ta seda enam mängidagi ei raatsi, vaid mälestuseks hoiab ja soovib ühtlasi, et see temale hauda kaasa pandaks, kui ta peaks surema. Teistest järelejäävatest lubab siis ühe Muuseumile kinkida sääl alalhoidmiseks.

Kuigi torupillimees oma mänguriista täiesti valdab ja edu sellel igal ettekandel kindlustatud, ei soovi ta siiski teisi torupillimehi temaga koos mängimas näha. Nii näiteks oli 1923. aastal Muuseumi peole Pärnus Jussile teadmata torupillimees S i n k a J a a n Torist kutsutud, kes ka kohale ilmus. Juba esimesest pilgust oli Jussi südame rahu kadunud ja ta kordas teisele pillimehele alatasa: „No mängi siis ka, näita mis sa oskad. Kas su pill ka tuult peab? No miks sa ei mängi. Ma tahaks näha kui kange mees sa ka oled“. Kuna mõlemad torupillimehed ettekande puhul kõrvuti istuma olid pandud, siis ei näinud Juss saalis rahvast ega teisi pillimehi laval, vaid ainult võistlejat Sinka Jaani, kelle torupilli pass kolme häälega joras, Jussil selle vastu aga ühe passitoruga oli ehitatud. Niipea kui teine torupillimees Färnu maha jäi ja Juss teistega Viljandi poole edasi sõitis, muutus ta meel endiselt rõõmsaks ja ta lasi siis ka oma torupilli igas raudtee jaamas kuulda. Selleks asus ta aegsasti enne jaama jõudmist vaguni otsale ja pani „toru hiiüdma“, nagu ta ise naljatades harilikult tähendab.

Oma tervise eest hoolitseb Juss väga. Ta ei astu pimedas sammu ilma, et jalgealune kindel ja ette proovitud ei oleks. Joodik ei ole, aga „tipsu“ võtab mõõdukalt, nii et see tema tegevust ei takista. Ometi kannatab ta „soru“ äravõtta ja siis on paras „tuuris poiss“. Aitamist ei vaja ta kunagi, ka siis mitte, kui pää veidi soe. On täpne ja alati valmis tarvilikke seletusi andma võõrastele niihästi oma mänguriista, kui ka pidude ja muuseumide kohta, kellega tal sageli on kokkupuutumist olnud. (Järgneb.)

KONTSERTIDE ÜLEVAADE

Väliskunstnikkudest esines 21. märtsil „Estoonia“ kontsertsaalis end. Maria ooperi tenorilaulja

Aleksander Aleksandrovič.

Tema eriala on vene laul- mida ta põhjalikult on uurinud, mille tõttu eeskava, mis koosnes Čaikovski, Rimski-Korsakov'i, Balakirev'i, Borodin'i ja Musorgski helitöödest, kujunes küpse, kunstiliselt peenemaitselise ja stiilse ettekande osaliseks. Kuigi laulja hääled enam ei hiilga värskusega, oskab ta seda siiski meisterlikult valitseda ja kõiki kunstlaulu nõudeid väljendada. Aleksandrovič ei ole harilik ooperilaulja, vaid suure eruditsiooniga kunstnik. 22. märtsil vene gümnaasiumis korraldatud loeng vene rahvalaulu üle oli tunnistuseks Aleksandrovič'i suurtest teadmistest sellel alal. Huvitavad olid näited puhtrahvaviiside ja pseudorahvaviiside kohta. See ala on meie rahvaviisides veel täiesti puutumata ja põhjalik uurimine tooks palju üllatavat päevavalgele. Osavõtt kontserdist ja loengust oli õige elav ja päätkuulajad jälgisid ettekandeid kui ka loengu sisu suure huviga.

Lauluselts „Ilo“ vaimulik kontsert

Kaarli kirikus palmipuude pühal oli hää kogu kuulajaid kokku meelitanud, kuid kunstiline külg jättis soovida. Eeskavas oli L. v. Beethoven'i oratoorium „Kristus ölimäel“. Solistidest täitsid oma osad K. Ots ja B. Hansen hästi, kuna Ida Loo sopran osutus vaimuliku muusika ettekandmiseks vähemkohaseks. „Ilo“ koori koosseis ei hiilga häälematerjaliga, intonatsioon ei ole puhas, meeshääle liiga lahtine laulmise viis rikub kõla ja häälele tasakaalu. Kõige nõrgem oli sümfonia orkester, kes oratooriumi saatis. Väheste arvu tõttu ei kõlanud ta sugugi ja toetamise asemel rohkem segas üldansambli.

Üksikute lauluseltsidel, kelledel aineiline jõud on nõrk, on tõesti raske suuremaid helitöid ette kanda, sest kulud on suured. Härra D. Orgussaar'e hääled tahtmist ja energiat tuleb igatahes hinnata, kuid teisest küljest ei saa puudulikke ettekandeid mitte pooldada, need toovad enim kahju kui kasu meie muusika arenemisele. Kontserdi alguses ettekantud kaks á capella koori: serbia viis „On kohus“ ja Čerepnini „Miks langenuid võitlejaid saadab teil nutt?“ kõlasid rahuldavalt ja hästi nüansseeritult.

Kaarli Lauluseltsi poolt, hra Joh. Jürgenson'i juhatusel, suurel reedel Kaarli kirikus toimepandud.

„Eesti koraalide“ kontsert

pakkus huvi. Mõte koraale lüüa ei ole paha, sest meie kiriku koraalid tarvitavad uuendamist. Hra Jürgenson'i sulest ilmunud 8 koraali ei ole mitte kõik õnnestunud. Huvitavamaks osutus koraal „Oh igavene armu valgus“, vana kirikumuusika helitõus (dooria) kirjutatud. Ka „Head ööd! nüüd lahkun mina“ on kenas koraali stiilis ja meeleoluga loodud, kuna näiteks „Sind, Issand Kristus, täname“ oma liiga labase viisi tõttu, nõrgem on. Üldse oleks huvitav meie kirikumuusika värskendamiseks meie vaimulikke rahvaviise kasutada. Usun, et see materjal soodsam on ja meie kirikulaulule teatava omapärase rahvusliku ilme annaks ja ka rahva südamele rohkem omane oleks.

Solistidena esinesid R. Palm (viul), K. Ots (tenor), K. Kulbas (sopran) ja J. Jürgenson (orel). Hra Jürgenson kandis Griegi „Ase surm“ ja oma Fuuga ette. Viimane on ilus ning kordalainud töö ja rikastab meie oreli tööde arvu. Hra Jürgenson mängis mõlemad tööd väga hästi, niisama laulis K. Ots Händeli „Mu ümber on öö“ ja Jürgensoni „Minu hing on kurb surmani“ meeleoluliselt. Hra Palm mängis Händeli „Larghetto“ ja Melartin'i „Elegie“ ilusa tooniga ja musikaalselt, kuna prl. Kulbas'e ettekanded Puccini „Palve“ Toscast ja Bach-Gounod „Ave Maria“ vähem rahuldasi. Kaarli Lauluseltsi koor täitis oma ülesande korralikult, kuid häälematerjali värskendust oleks vaja.

Kolmas vaimulik kontsert Kaarli kirikus oli 1. Kevadepühal. Esines

Riia Noorte Punase Risti koor,

Janis Milzaraj'si juhatusel. Koor, mis koosneb umbes 150 lauljast, osutus hästi distsiplineerituks, noorte hääled kõlasid värskelt ja puhtalt. Solistidena esinesid läti konservatooriumi vanema kursuse õpilased: prl. E. Vetscherok, Elisabethi palvega, oop. „Tannhäuser“ ja Bach-Gounod „Ave Maria“, näidates tõsist häälekooli ja musikaalsust. A. Teichmans avaldas hää mulje ja ilusa tooni cello, ettekandes Händeli „Larghetto“ ja muid helitöid. Kontsert andis tunnistust tõsisest tööst läti noorsoo juures muusika alal, kahjuks oli kuulajaid vähe.

Teisel Kevadepühal pühitses

„Eesti Muusikute Ühing“

„Estonia“ kontsertsaalis oma 10 aastast juubelit, mille puhul oli korraldatud sümfoonia suur-kontsert. Eeskavas oli Kalinnikov'i sümfoonia g-moll J. Aavik'u juhatusel. Ettekanne oli värvirikas ja hästi nüansseeritud, mida orke tri juhuliku koosseisu tõttu kiita tuleb. Muusikute Ühing võiks hooaja jooksul rohkem niisuguseid kontserte anda, see tõstaks liikmete muusikalist tasapinda ja meie võiks sagedamini suurt sümfoonia orkestrit (ligi 100 mängijat) kuulda. Kontserdi teises osas, mida R. Kull juhatas, kanti Sgambatti „Te Deum laudamus“ (orelil L. Terkmann) ja Wagner'i „Valküüride lend“ ette. Viimane helitöö avaldas suure orkestri tõttu kuulajate pääle nii suurt mõju, et tungivalt kordamist nõuti. Solistina esines C. Bachblum, ettekandes Boccherini cellokontserdi. Hra Bachblum on meie parim cellokunstnik, tema ilus toon ja musikaalne helitööde tõlgitsemine annavad tunnistust tõsisest muusikaharidusest ja häädest annetest. Kunstnikul oli suur edu.

Mihkel Lüdgi.

Tallinna Rahvällikooli Seltsi laulukoori

17. kontsert „Estonia“ kontsertsaalis 16. märtsil oli Teodor Vetti k'u juhatusel rõõmustavalt hulga kuulajaid kokku meelitanud, mis tunnistust annab, et meil ikkagi koorilaulu harrastamise vastu kuulajaskonnas huvi ja lugupidamist on. Seekord oli kavas pääle meie ja soome heliloojate a capella laulude veel vene rahvusliku helilooja Rimski-Korsakov'i kantaat Puškin'i sõnadele „Laul Targast Olegist“, koorile, solistidele ja orkestrile. See on huvitav ja peenelt viimistletud teos. Suure meisterlikkusega on siin käsitatud juhtmotiive, milline loomisviis Rimski-Korsakov'ile omane ja millises ta alati on ilmutanud suurt fantaasiat. A capella lauludest mis tolle kontserdi kavas oli, on Borenius'e „Mälestus“ võrdlemisi ihtsapärane, kuid kõlalisel pehme ja harilik, mis kuulajale kergelt arusaadav, millele vastandina T. Kuula „Tudu lapsu Toonelassa“, tume põhjamaise koloriidiga, iseloomukas ja ilmekas, võib ütelda, nõuab kooril ja juhatajal hää ettekannet, et mõjule pääseda oma raske intonatsiooni tõttu. L. Ikonen'i „Hanekarjus“ on soome rahvaviisi põhjal käsitatud ja väljatöötatud „humoresk“. Siis Merikanto „Kui süte all tuli tumeneb“ loodud soololauluna, kuid Vetti k'u säädeldusel koorile, ladus ja kõlalisel hästi õnnestunud, kus lõpp boyche fermée efekti pakkus. T. Vetti k'u kolm laulu „Kas tunned maad“, „Hõiskame kooris“ ja „Ussisõnad“, milledest esimene kontserdi alul ette kanti, osutub hümnitaoliseks, siis „Hõiskame kooris“, Jakob Liivi sõnadele — maestoso laadis, kõlab juba rahva põhitooni väljendusena. Siin on rahvaviisi vaimus tarvitatud häälekäike. Väga hoogne ja jõuline laul, mille ettekanne vajaks veelgi suuremat koori, et täit jõuküllust saavutada. Lõpuks kolmas Vetti k'u laul, „Ussi-

sõnad", rahvaluule ainetel kirjutatud, on tekstiga õige kooskõlastatud ja meeleoluliselt tabav, kus autoril on õnnestunud panna helisema nõia viit, mis omalt loomult süngeloomuline.

R. Päts'u „Sarvelaul“ rahvaluule ainetele on jällegi rahva põhitoonis loodud, hästi väija töötatud ja koorile sobiv. Laulu keskpaigaks kontramotiivina kõlab üksikutest häälest vastu sarvefanfaar pääteemile.

A. Kapi „Sa oled mu südame suvi“, on lüürilist laadi. Kapi looming baseerub klassilistel traditsioonidel.

Mart Saare „Lindude laul“ — metsa miljöö kajastus naturalistlikul foonil. Siia on põimitud $\frac{3}{8}$ taktis ühe rahvaviisi algus (2 takti).

Suurem osa neist à capella lauludest korraliti publiku elaval soovil, nagu Ikose „Hanekarjus“, Merikanto „Kui süte all tuli tumeneb“, Vettik'u „Hõiskame kooris“ ja „Ussisõnad“, Päts'u „Sarvelaul“ ja Saare „Lindude laul“.

Kontserdi lõpposa täitus Rimski-Korsakov'i kantaadiga „Laul Targast Olegist“, T. Vettik'u juhatusel, mis kanti ette hoogsasti ja mõjuvalt.

Solistidena esinesid Aleksander Arder, bariton ja Arnold Visman, tenor, kes omi osi küll korralikult laulsid, kuid teose vaimuga ei olnud küllalt kodunenud.

Klaveril saatis Mart Saar.

Lõpuks veel paar sõna koori ettekandest.

Kuna üldiselt koor oma häälelise koosseisu poolest ei paku koorijuhile helitööde peeneks tõlgitsemiseks ja väljatöötamiseks just kõige tänulikumat materjali, et ta aga siiski võis laulda suure kindlusega ja soojusega, maitsekalt ja stiilselt, kus osutus paenduvaks orgaaniks juhataja sugereeriva jõu all, siis peab seda edu ja kordaminekut küll koorijuhil T. Vettik'u oskuse ja võimise arvele kirjutama, kes iga üksiku heliteose ettekandmisel peent kultuuri ja hääle koorijuhile omast asjatundlikust ilmutas.

Tempus Perfectum.

Tallinna Meestelaulu Selts.

Esimene kontsert selles poolaastas peeti „Estonia“ kontsertsaalis. Kavas oli eesti, soome, ungari, norra, rootsi, saksa, poola, vene ja tšehhi heliloojate helitöid. Eesti autoritest oli esitatud Tobias, Törnpu, A. Lemba, Otto Hermann ja J. Kappel, soome — Toivo Kuula, ungari — E. Béni, norra — J. Conradi, rootsi — Kõrting, tšehhi — Bendl ja Föerster, saksa — Hugo Kann ja Kreisler, poola — Chopin ja vene — Rachmaninoff. Solistidena esinesid R. Palm (viulil) ja A. Kõrb (klaver).

Teine kontsert sama koori poolt toimus Suurel Reedel Jaani kirikus. Kavas olid esitatud: Palestrina, Beethoven, Händel, Strabella, Eccles, Föerster, Hannikainen ja J. Kappel. Solistid E. Kikerpuu (laul) ja Udu Topman (ceilo). Juhatas prof. A. Topman.

Mele tüsedamaid organiste M. Lüdig

esines Kaarli kirikus 7. märtsil iseseisva kontserdiga. Kontsert algas Bach'i koraalelmänguga „Oh Issand vaata heldesti“. See on koraalfuuga. Sellele järgnesid väljapaistvama ja omapärasema helilooja prantsuse uuest koolist Cesar Franck'i „Prelüidium, fuuga ja variatsioon“, siis Bach'i renessansi edustaja M. Reger'i „Romanss“, Reinberger'i „Adagio“ ja Liszt'i tehniliselt raske „Fantaasia ja fuuga“. Loetletud teoste tõlgitsemine seisis kunstiküpsel kõrgusel. Tundus, et kunstnik oreliressurse hästi tunneb ja registreerimistehnikat valdab.

Kaastegelastena esinesid M. Lüdig-Sinkel Bruckner'i, Dvorak'i ja Kach'i lauludega, B. Hansen Beethoven'i ja Haydn'i lauludega ja E. Bachblum Boccherini, Popperi ja t. čellopaladega.

M. S.

RINGHÄÄLINGU SAATEKAVA ÜLEVAADE

Märtsi kuu möödus ringhäälingu saatekavas sümfoonilise muusika tähe all. Kanti ette seitse sümfooniat, neist orkestri suurendatud koosseisuga Beethoven'i kolmas ja viies, Čaikovski viies ning Mozart'i g-moll sümfoonia. Oli nauding kuulda orkestrit tusedakõlalises koosseisus. Sellest peaks ringhäälingu juhatus tegema vastavad järeldused. Ei saa mainimata jätta vääratusi Mozart'i helitööde ettekandes, kus mõne viiuli tõttu terve orkestri mäng oli ühtlusest ning ebatäpne. Dvorák'i V sümfoonia kanti ette Columbia grammofooni plaatidelt — see pääses hästi mõjule. Keegi võhik raadiokuulaja, kes sümfoonia ettekannet arvustas, arvas: „Miks püüab ringhäälingu väike orkester sarnaseid suuri helitöid ette kanda — ettekanne tundus tühjana“. Sel raadiokuulajal polnud aimugi, et sümfooniat mängis parim inglise sümfoonia orkester, ainult eelarvamiste tõttu ta sattus halenaljakesse seisukorda.

Skrjabin'i II sümfooniat A. Krull'i juhatusel ja Haydn'i g-duur sümfooniat prof. J. Paulsen'i juhatusel kanti üle „Estoonia“ kontsertsaalist. Mõlemad pääsesid hästi mõjule.

Suurt kunstilist naudingut pakkusid kammermuusika ettekanded. Stiilselt kanti ette Beethoven'i kvartett op. 18 nr. 4. Čaikovski keelpillide kvarteti (op. 11) II osa oli eriti kaunis ja ettekanne nii puhas, et komplimendid sellasele hääle koosseisule (H. Schütz, R. Mill, H. Laan ja prof. R. Bööcke) on väheütlevad.

Haydn'i keelpillide kvartett „Lunastaja seitse sõna“ oli tublisti kärbitud, mistõttu ettekanne aina võitis. See vaimuliku tekstiga helitöö oli väga sobiv Suure Reede kavas.

Märtsi kuu algul kuulsime läti heliloojate huvitavaid koorilaule läti üllõpi-laskoori „Dziesmuvara“ poolt helilooja A. Abele juhatusel. Ettekanne ja ülekanne oli väga häa. Mõnigi meie päälinna koor võiks naabrikoorile kade olla. Üldiselt jäi mulje, et koor on hästi distsiplineeritud — naishääled tundliku mikrofoniga ees ei olnud sugugi teravad.

Üllatuse valmistasid ühel õhtul Bizet ooperi „Karmeni“ helid. Kanti ette terve ooper grammofooni plaatidelt, mis kõlas niivõrd puhtalt, et paljud pidasid seda ülekandeks teatri saalist. Mängis Pariisi koomilise ooperi orkester ja laulsid valitud solistid Pariisi ooperist.

Tallinna Töölisteatri mandoliinide orkestri ettekanded hra Turgan'i juhatusel olid kenaks vahelduseks ringhäälingu saatekavas. Kokkumäne orkestril oli häa.

VIII rahvakontserdis esines pääle muu R. Palm Mendelssohn'i e-moll viiulikonserterdiga. Viiuli toon tundus nõrgana, orkestri kaasmäng kattis viiulisoolo kohati kinni. Ühel pääleõunasel kontserdil kuulsime Varssavi professori V. Burkath'i meisterlikku klaverimängu. Hästi kõlasid poola helitööd Bechsteini klaveril sinisest saalist. Millal jõuab ringhäälingu juhatus nii kaugele, et ta oma stuudiosse korraliku klaveri muretseb? Praegune oma plekise kõla tõttu on iganenud ja ei vasta nõuetele.

E. Kalman'i kolmevaatuslise opereti „Bajadeer“ erakorraline ülekanne „Estoonia“ teatrist ei õnnestunud, võrreldes eelmiste raadio ettekannetega.

Ringhäälingu orkestri solistide õhtul esineti klaveril, oboel, klarnetil, flöödil, trompetil ja viiuleil. Sellaseid õhtuid ja üldse eriõhtuid võiks korraldata tihemini — need on huvitavad.

Märtsikuu solistide ettekanded olid üldiselt rahuldavad. Kuulajate sümpaatiat on võitnud laste keskel tuntud onu Arnold, A. Vismann, kes omab pehme täambri. Nooremaist äratas tähelepanu Al. Tamm'e meeldiv tenor. Edasiarendamisel võib noor laulja tähelepandavaks jõuks kujuneda, samuti ka N. Posiman.

Pühadeaegsed ettekanded jäävad käesolevas puudutamata, kuna need omate terviku moodustavad. Raadiokuulajate mõtteavaldusi nende kohta on kaunis palju.

K. LOOG

MÕNI SÕNA ITAALIA OOPERIST JA OOPERI LAULUST

Palju on räägitud ja räägitakse meil Eestis muusika ja laulu harrastajate keskel kuulsast itaalia ooperist ja itaalia lauljaist kui „maailmameistritest“ mainitud alal. Ei saagi ju keegi salata, et nende laulukultuur on vanemaid maailmas ja et just nende maa on annud rea kuulsaid nimesid Euroopa kui ka kogu maailma lauljate perre. Itaallane teab seda väga hästi ja kasutab seda kuulsust igal esimesel võimalusel rahateenimiseks välismaalastelt, kes sinna kokku voolavad igast maailmakaarest, et nende kuulsatest kultuuri salvedest laudualal midagi kaasa võtta. Iga itaalia laulja kui ka lauluõpetaja oskab osavalt teha sarnast nägu ja uskuma panna paljuidki, et Itaaliast ja just temalt võid kõige paremat kuulda ja õppida, kuigi seda viimast igakord kaugeltki puhta kullana võtta ei saa. Sellepärast on algajail, kes siia sõidavad laulu õppima, soovitav väga ettevaatlik olla õpetajate valiku suhtes. On ju salgamata tõde, et Itaalias sagedasti parimat laulu kuulda saab ja et see maa annab tihhti õige häid lauljaid juba kliimaatiliste olude tõttu, millised siin lauljale õige soodsad. Ei saa seda siiski ütelda kõikide kohalikkude, alaliste ooperi jõudude kohta. Nende ridade kirjutajal oli juhus kuulata Milanos kuulsas „Scala“ teatris mõnd ooperi etendust, kui nimetada just viimast prantslase Gustavo Charpentier'i ooperit „Luisa't“, kus esinesid õige keskpärased jõud enamalt jaolt, nii et mõni meie pisukese „Estonia“ teatri laulja oleks võinud siin vabalt võistelda laulus ja mängus ülegi trumbata. Tõsine pettumus. Kuid säälsamas lähevad ooperid jõududega, kelledest meie omal väiksel kodumaal võime vaid und näha. On ka noorematest lauljatest arenend väga häid jõude, peaaesjalikult tenoritest, sest üldiselt leidub Itaalias palju häid naishääli ja tenoreid, kuna sügavatest häältest siin sagedasti isegi puudust tuntakse. Maailma kuulsusi laulu alal kuuleb siingi üsna harva, sest et need rändavad kõik enamalt jaolt Ameerikasse. Eks ole ju lauljagi maine inimene ja vajab raha, kuna kuulsustel viimast sääli võimalik on õige ohtralt teenida võimsa dollari näol.

Ooperi repertuaar käesoleval hooajal on siin õige mitmekesine. — Mängitakse üldse hooaja kestel 45 ooperit, nendest mõned esmakordselt Milanos, näiteks: „Vajund kell“ — G. Hauptmann'i tekstile, muusika kirjutanud Ottorino Respichi; Rimski-Korsakov'i „Tsaar Saltan“; Richard Wagner'i „Parsifal“; Vincenzo Michetti tekst ja muusika ooper „Magdaleena“; Umberto Ciordano „Kuningas“; Alberto Franchetti „Germania“ ja viimane uudis „Casanova Veneziaas“, Riccardo Pick-Mangiagalli muusika. Üle poole tervest hooaja mängukavast mängitakse üksi itaalia heliloojate töid, kuna vene ja teiste võõraste heliloojate tööd, millised sügavamat dramatismi nõuavad, vähem mängitakse, missugused siin ka alati rahuloidavat tõlgitsemist ei leia. On ju ka enesest mõistetav, et oma meeste tööd on mängimiseks kõige rohkem kontimööda. On ju itaallane oma sádeleva temperamendi ja hingelaadi poolest meie põhjamaalasist hoopis teistsugusem ega tunne sellel määral sentimentalismi ega pikaldasid hingepiinasid, vaid tegutseb ja kannatabki palju kiiremalt kui meie inimene.

Milanos, 25. III 29.

Laulupeod & Päevad

Laulupeod 1930. a.

Lauljate Liidu kava järgi on maakondlised laulupeod tuleval aastal Tartus ja Haapsalus. Tartumaa laulupeo eeltöödega on Tartu organisatsioonid juba algust teinud. Haapsalu pool on veel hoopis vaikne.

Pärnumaa laulupeo

eeltööd arenevad jõudsasti. Väljastpoolt Pärnu sõitvate laulukooride ettevalmistamiseks korraldab Lauljate Liit oma summadega Pärnumaa laulupeo eelproovid Tallinnas, Narvas, Rakveres, Paides, Tarus, Võrus ja Viljandis, kus eelproove juhatavad Lauljate Liidu kohapäälised instruktorid. Eelproovide ajast ja kohast teatatakse kooridele ringkirjaliselt.

Jaani-laupäeva vabaõhu-kontsert jääb ära.

Lauljate Liit kavatses Jaani-laupäeva õhtul laulupeo-platsil vabaõhu-kontserdi korraldada, millest oleks osa võtnud kõik Tallinna laulu- ja pasunakoovid. Samal päeval on aga ka laulupidu Pärnus. Pea kõik suuremad Tallinna koorid sõidavad selleks ajaks Pärnu. Seda arvesse võttes otsustas Lauljate Liidu juhatus Jaani-laupäeva kontserdi Tallinnas pidamata jätta. Võimalik, et vabaõhu-kontserdi korraldamine uuesti kõne alla tuleb sügisel, kui ilmad selleks soodsad.

Türi II muusikapäev

töötab Türi kohta õige suurejooneliseks kujuneda. Seni on laulupäevale registreeritud 20 segakoori 700 lauljaga ja 8 pasunakoori 130 mängijaga. Segakoori juhatab J. Saar — Viljandist, pasunakoore J. Vaks — Tallinnast. Muusikapäeva kontserdid peetakse kirikumõisa pargis, kuhu ühisel jõul püstitatakse laululava.

Vaimulik laulupäev Tartus.

Eeloleval suvel — 16. juunil — peetakse Tartus esimene vaimulik laulupäev. Laulupäeva korraldab Tartu praostkond. Laulupäeva noodid olla juba trükkist ilmund, kuid kõik laulupäevale registreeritud koorid ei ole veel noote saanud. Kas sellega kooride ettevalmistus mitte liig hiljaks ei jää. Nõuab ju laulupäeva läbiviimine tublisti eeltöid.

Eesti-Läti laulupäev Valgas.

Eesti-Läti laulupäeva pidamine oli kavetatud möödunud aasta augustis, kuid vihmase aja tõttu liukati eeloleva suve pääle edasi. Laulupäeva ettevalmistamiseks töötavad komisjonid nii Eesti kui Läti poolt. Eeltöödega eelolevaks suveks on juba algust tehtud.

Pilistvere laste laulupäev.

2. juunil s. a. korraldatakse Pilistvere seltsimaja aias laste laulupäev, millise kavas on ette nähtud viis kergemat laulu M. Lüdig'ilt, K. Türnpu'lt, J. Kappel'ilt ja Sivori'lt.

1930. a. vaimulik laulupäev Türil.

Türi kogudus kavatses 1930. a. suvel korraldada vaimuliku laulupäeva, mille ülejääk läheks Türi kiriku orelil ümberehitamiseks. Laululava jääb tänavusest Türi muusikapäevast vaimuliku laulupäeva korraldajaile kasutada.

MITMESUGUST

Auhinnaga kroonitud sümfoonia kukkus läbi.

F. Schubert'i surmapäeva puhul korraldas Columbia grammofoni äri Londonis rahvusvahelise võistluse sümfooniliste helitööde päale. Esimese auhinna (2.000 Ingl. naela) omandas rootsi helilooja Kurt Atterberg. Esiattendusel hiljuti Londonis tunnistas arvustus ja publik auhinnaga kroonitud sümfoonia läbi-kukkunuks.

Mustlasekoorid võitlevad olemasolu eest.

Oli aeg, kus moes olid mustlasekoorid. Nüüd on jazz mustlaste elu kibedaks teinud, isegi nii kibedaks, et mustlased abipalvega on pöörand riigi- ja omavalitsusvõimude poole. Budapesti linnavalitsus on otsustanud, et kõigis linnale kuuluvais lõbustusasutis ja söögimajades tuleb jazz-orkestrid ametist vabastada ja mustlastekooreid asemele võtta, vastasel korral jääks mustlased hoopis leivata. Mustlaseromantika ei ole enam tõmbav, jazzi mürtsumine ja kirisemine on tänapäeva närvidel vastuvõetavam!

Paderevski nõuab hüglahonorari.

Kuulus poola pianist Paderevski nõuab külaskäigu eest Ofenpesti (Ungaris) honorari 4.000 dollarit (1½ miljoni Eesti senti) ning päale selle erarongi vastusaatmist Poola piirile. Paderevski on teatavasti ka poliitilisest elust aktiivselt osa võtnud, olles mõni aasta tagasi Poolas haridusministriks. Igatahes on Paderevski enda kunstist suures arvamises ning ungari muusikaharrastajad samuti, sest esitatud nõudmine on võetud kauplemise aluseks.

Puhkpilli orkestrite elust.

Misso kaitsemaleva muretses endale orkestri tarvis 12 vaskpilli. Pillid telliti Saksamaalt. Nüüd on missolastel oma orkester ning tubli harjutuse ja õpingute järgi on muusika nii pidudel kui tähtpäevadel kasutada.

N.
Võru linnas tegutses seni ainukesena 7-da jalgväe rügemendi orkester. Orkestri soetamiseks on nüüd ka Võru kaitseleit samme astund. Pillide muretsemiseks on raha koos 300 kr. ümber. Esialgu kavatsetakse osta 12 puhkpilli, hiljem jõudumööda täiendatakse orkestrit.

—ri.

Metsa läksid sa.

*Metsa läksid sa, metsa läksin ma,
metsa läksin nugissilma neiuga.
Lille leidsid sa, lille leidsin ma,
lille leidis nugissilma neiu ka.*

*Kägu kuulsid sa, kägu kuulsin ma,
kägu kuulis nugissilma neiu ka.
Laulu kuulsid sa, laulu kuulsin ma,
laulu kuulis nugissilma neiu ka.*

*Rõõmu tundsid sa, rõõmu tundsin ma,
rõõmu tundis nugissilma neiu ka.
Õnne leidsid sa, õnne leidsin ma,
õnne leidis nugissilma neiu ka.*

METSA LÄKSID SA

Moderato. ♩. 88.

Rahvaviis — M. SAAR

Met-sa läk-sid sa, metsa läk-sin ma, met-sa läk-sin
nu-gis-sil-ma nel-u-ga, lül-le leid-sid sa, lül-le leid-sin ma,
lül-le lei-dis nu-gis-sil-ma nel--u ka

mf
p
poco rit. *a tempo*
dim. *a tempo* *mp*
dim. *pp* 1.2.
a tempo *mf rit.* *p*

The score is written for voice and piano. The vocal line is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The piano accompaniment is in G major, with the right hand in treble clef and the left hand in bass clef. The piece begins with a tempo marking of 'Moderato' and a metronome marking of 88. The lyrics are in Estonian. The score includes various dynamic markings such as *mf*, *p*, *poco rit.*, *a tempo*, *dim.*, *mp*, and *pp*. There are also performance instructions like 'rit.' and '1.2.' (second ending). The piano part features arpeggiated chords and melodic lines in both hands.

ETTEKAVATSEJA INIMENE ENNE OSTU TUTVUB KAUBAGA.

Meie kaupleme juba üle 30 aasta alamalnimetatud asjadega ja võime seega Teile pakkuda vaid kõige paremat kaupa.

Büroomasinad

Kirjutusmasin „CONTINENTAL“ on alnus, kõige moodsam masin maailmaturul. Arve- masinad, kartoteek „ACME“ ja telseid bü- roomasinad. „OPALOGRAF“ on kahtle- mata kõige odavam ja otstarbekohasem paljundusaparaat. Väga kohane nootide paljundamiseks.

Jalgrattad

nagu „WANDERER“, „SWIFT“, „HOPPER“, „DIAMANT“ kõnelevad enese eest. Need on üldiselt parimad maailmas, mida tööen- dada võib igaüks kes vähegi ratast tunneb.

Õmblusmasinad

kõige kuulsamast vabrikust „MUNDLOS“. Need masinad on kohased kõikide mõel- davate tööde jaoks perenaisele ja amet- meestele.

Auto-osi

ja -tarbeid ostab iga autoomanik esimesest allikast. Eriosadest „CHEVROLETT“ile“ ja teiste ameerika autodele täielik valik. Kuullilaagrid Inglismaa „HOFFMANN“i“ te- hasest on populaarsemad ja tugevamad maailmas.

Nõudke katalooge ja maksutingimusi.

K/m. LIER & ROSSBAUM

TALLINN, VIRU T. 7. TEL. 27-34.

FOTO- SÕBRAD!

Meie äri foto-
osakonnast
ostate kauba
kõige sood-
samail mak-
sutingimusil.

Soovitame fotokaameraid, tarbeesemeid,
plaate, filme, pabereid, postkaarte ja ke-
mikaale nimekamaist tehaseist.

PRANTSUSE FOTO-SUURTEHASTE
„LUMIÈRE“ A.-S. AINUESIND. EESTIS

Müük suurel ja väikesel arvul

TALLINN, HARJU TN. 37, „KULD LÕVI“ VASTAS.

BEKA ja PARLOPHON

Parimaid orkestreid,
laulukoore ja soliste
kuulete nelil plaatidelt

Grammofonid ja elektri
plaadid suures valikus.

Hää plaadi juure kuulub ka
hinnalt igaühele kättesaa-
dav grammofon.

Tutvunege lähemalt meie äri kaubaga ja maksutingimustega.

HIS MASTERS VOICE

ILMAKUULSAD GRAMMO-
FONID JA PLAADIID

Suvel rohelises
on hää gram-
mofon Teile pa-
rimaks sõbraks

Müük järelmaksuga

Astuge sisse meie ärisse:

A.-S. TORMOLEN & Ko.

TALLINN, HARJU TÄN- 37

∴

„KULD LÖVI“ VASTAS

Hooajaks kohale jõudnud
JALGRATTAD suures valikus:

CURTGLASER
LITPAIG

HUMBER
STARLEI
FALCON
PHÄNOMEN
TOKO
CORVETTE
BARBA-
ROSSA
HUS-
QUARNA
N. S. U.

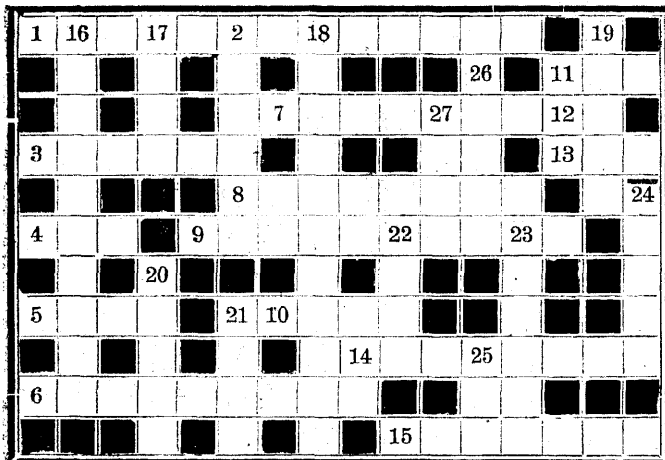
Meie rattad on kiltust esile kutsunud tuhandete ostjate juures. Müük soodsalt tingimusel. Kõik tagavara- ja üksikosad alati saadaval. Palume tutvuda äsja kohale jõudnud uudistega.

==== A.-S. TORMOLEN & Ko. ====

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR

122 247

Hindmõistatus nr. 4

Ristsõnademõistatus.

Valgetesse ruutudesse tuleb asendada vasemalt paremale või ülalt alla lugedes sõnad, mille tähendused on järgmised (sõnad algavad valgeisse ruutudesse kirjutatud numbriest):

Vasemalt paremale: 1. Hoiab raha. 2. Eesti rahvuslik pill. 3. Eesti helilooja. 4. Sunnib sööma. 5. Sunnib paluma. 6. Ajab kartma. 7. Domi-

neeriv suund meie muusikas. 8. Maailmakuulus viindaja. 9. Vene helilooja. 10. Toob õnne. 11. Toiduaine. 12. Sidesõna. 13. „Estonia“ ooperilaulja. 14. Tempo. 15. Kõrvale valus.

Ülalt alla: 16. Tarvilik igale lauljale. 17. Käib pää püsti. 18. Vaimulik. 19. Puccini ooper. 2. Eesti helilooja. 20. Muusika sammude korraldamiseks. 21. Ajab nutma. 22. Kõige tähtsam raamatus. 23. Ebatavalik. 24. Laululind. 25. Kaunavili. 26. Loodusenähtus. 27. Hulkade ühendus.

Lahendused tuleb saata „Muusikalehe“ talitusele hiljemalt 10. maiks s. a.

Õigete lahenduste saatjate vahel loositakse välja 11. mail kell 3 p. l. Lauljate Liidu büroos 25 huvitavat ülesvõtet IX üldlaulupeost.

Hindmõistatuse nr. 3 lahendus.

„Muusikalehe“ nr. 3 toodud hindmõistatuse lahendus on järgmine: 1) Nootidele kirjutame alla nimed: $\frac{2}{4}$ taktis silpnimetused ja $\frac{3}{4}$ taktis tähtnimetused.

2) Siin on tegemist nootidega suurest ja väiksest oktaavist: suure oktaavi noodid kirjutame tavaliselt suure tähega, väikse — väiksega.

3) $\frac{2}{4}$ taktis kustutab paus vastavalt taktiosale kas esimese või teise tähe silpnimest.

4) Neljandas taktis d muutub t-ks, märgi f mõjul. 5) Viies takt pausi on ees ja perekonna nime vahe: 6) Paisumise ja kahanemise märk näitab nime „Mart Saar“ hääldamise dünaamilist nüanssi.

Õigeid lahendusi saatsid:

Tallinnast: R. Arman, E. Kuuskmann, H. Relo, S. Krüger, E. Jäänmer, A. Blande, E. Tietzman, R. Apelberg, A. Pranno, V. Krüger; **Tartust:** A. Neumann, P. Konsap, R. Kivi; **Abjast:** H. Kurviits, H. Toom, L. Nõmm; **Haapsalust:** Vilman, A. Loring, H. Toom; **Võrust:** A. Palgi, J. Liivak; **Kaljast — Läänemaal:** L. Vilomann, H. Vilomann; **Vaabinast:** J. Rööp; **Väike-Maarjast:** H. Lutherus, V. Neumann; **Veriorast:** E. Palgi; **Päardust:** E. Rokk; **Narvast:** A. Vuuk; **Valgast:** V. Lumi; **Luistest:** J. Leital; **Jõunest:** J. Öert; **Varesmetsast:** A. Rääst.

Loosimisel omandasid Tallinna Kunstimuseumi loteriipiletid järgmised isikud: A. Palgi, A. Vuuk, F. Tietzman, E. Rokk, J. Rööp.

Väljaandja: Eesti Lauljate Liit. — Vastutav toimetaja: Mart Saar.
Tellimishind aastas L. L. liigetele 1 kr., teistele 1 kr. 20 senti.
 Toimetuse ja talituse aadress: **Tallinn, Rataskaevu 22**, telef. 1-82.
 Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, Väike Pärnu mnt. 31.

